

Valors

Filosofia de l'actualitat | Número 177 | Gener 2020 | Any XVII | 4,25€

Existeix el sentit comú?

Claudi Alsina
Joan Cuscó
Teresa Hoogveen
Gregorio Luri

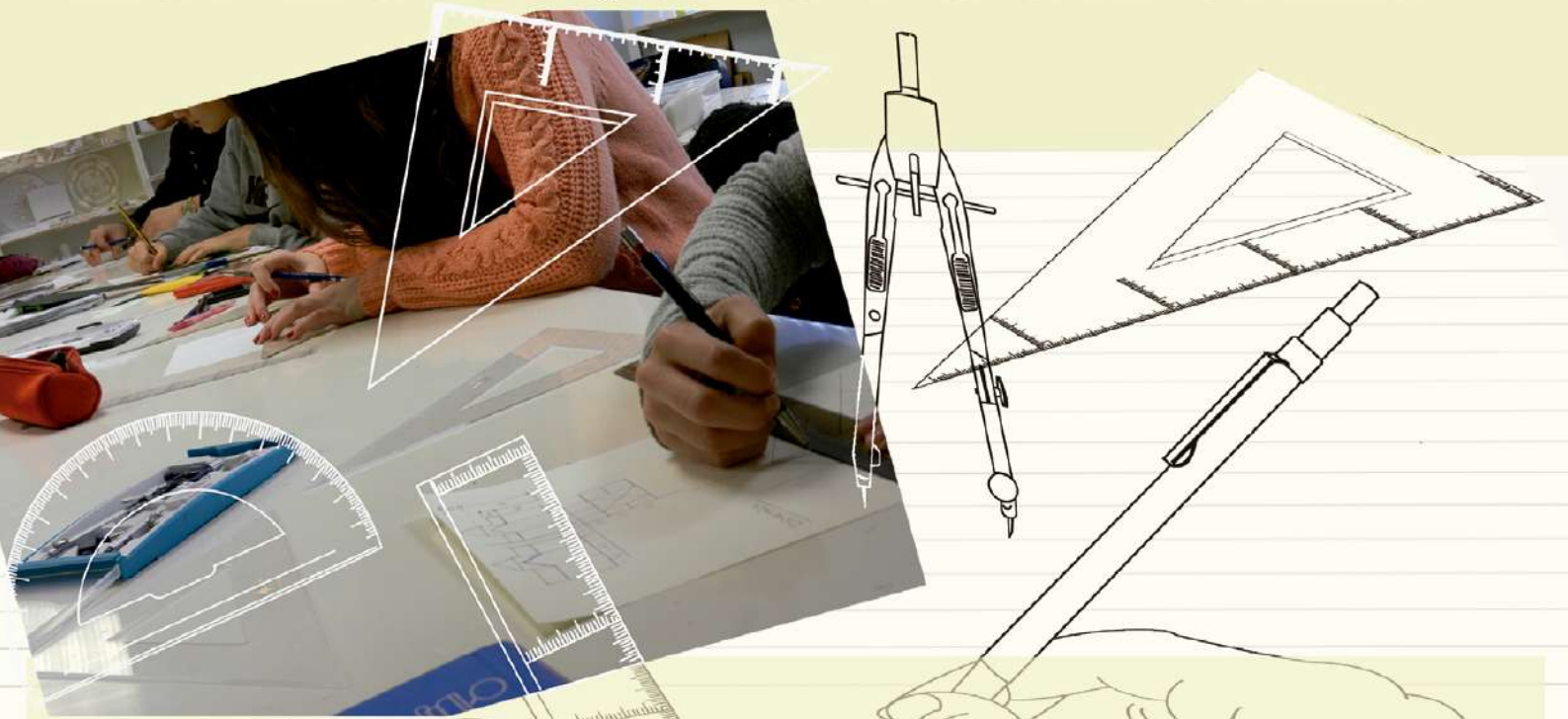
ACTUALITAT
COMENTADA
M. Rosa Buxarrais

EL FEMENISME
Entrevista
a Sami Naïr

EL CONSUM
Neus Soler i
Joan Carles Calbet

QÜESTIONS ESSENCIALS
La legitimitat
del poder

PROVES D'ACCÉS A ESCOLES DE DISSENY ESPECÍFIQUES I COMUNES

- Cicles formatius de grau mitjà i superior d'arts plàstiques i disseny.
- Estudis superiors de disseny ESDAP.
- Bens culturals.
- Pau i Universitat (Disseny, dibuix artístic i tècnic).
 - Reforç de dibuix artístic i tècnic.
 - Autocad, Illustrator, Photoshop i InDesign.

www.provesacces.org
www.retaule.org
retaule@gmail.com
Llançà, 54. 08015 Barcelona

93 426 13 09

RETAULE
Centre d'Arts i Estudis

EDITORIAL

Sentit comú: el menys comú dels sentits?

Sentit comú. Es tracta d'un dels termes als quals més s'ha apel·lat els darrers temps per part dels grans pensadors de la societat occidental. Se'ns presenta constantment com l'ingredient principal i indispensable d'una recepta màgica que ha d'acabar amb tots els problemes existents. Des de fa temps líders de diverses formacions ideològiques apel·len al sentit comú per acabar amb conflictes de convivència o amb discrepàncies polítiques. Milionaris i candidats a la presidència de grans estats també aposten per aquest terme com a principal arma per mitigar el canvi climàtic. Fins i tot es parla de sentit comú en l'àmbit de la justícia, en el món de l'educació... i, ara que estem en època de rebaixes, ens criden a consumir amb sentit comú.

Però realment existeix el sentit comú? I si existeix, què és? Des d'una perspectiva sociològica el sentit comú es defineix "com un conjunt de principis, percepcions, expectatives, pràctiques i creences que són compartides pels membres d'una comunitat, i que es consideren immediats i autoevidents". Però qui conclou quins principis formen part d'aquest marc comú? En aquest cas, el sentit comú té relació amb el seny i amb la prudència? I això ens condueix encara a una altra pregunta: el sentit comú s'educa o és innat en l'home?

Aquest concepte té una llarga tradició en filosofia. Des d'Aristòtil –que en va parlar a *De Anima*– fins a l'actualitat, passant per Kant, G.E. Moore o Hannah Arendt, s'han fet grans debats filosòfics entorn del sentit comú. De fet, a mida que el pensament ha evolucionat, el concepte de sentit comú no s'ha concebut sempre igual. I no tots els filòsofs n'han estat fervents defensors. Per exemple, Ferrater Mora en va dir: "El sentit comú no és el sentit de tots, perquè no és el sentit de ningú". I va assegurar que l'home amb sentit comú era "incapaç d'enlairar-se per damunt del que és habitual i rutinari". Tenia raó? Fins a quin punt el sentit comú anul·la la llibertat de pensament, creació i acció dels individus? S'està pervertint avui aquest concepte? Parlar de sentit comú és un eufemisme per imposar de forma majoritària la nostra opinió? Ja veieu que les preguntes són moltes i hem buscat experts en el tema per intentar contestar-les.

**MARIA COLL
I JOAN SALICRÚ**

Codirectors de Valors

LA PROPOSTA DEL MES

“Si Déu ens va posar a la Terra, tenim el dret de fer-ne'n ús, però convé que ho fem amb una certa intel·ligència”

Ramon Margalef

Ecòleg

El Palau Robert dedica fins a inicis de febrer una exposició al científic més important de Catalunya, Ramon Margalef (1919-2014), per donar a conèixer la seva figura i divulgar temes relacionats amb el medi ambient.

SUMARI

6	L'ACTUALITAT COMENTADA
Maria Rosa Buxarrais	13	OPINIÓ
<i>Davant d'un pòrtic romànic</i>
Albert Dresaire	22	MONOGRÀFIC
Existeix el sentit comú?	36	QÜESTIONS ESSENCIALS
<i>La legitimitat del poder</i>
Ignasi Llobera
i Albert Botta
8	ENTREVISTA
<i>Sami Nair</i>
Laura Cera	14	TENDÈNCIES
<i>Amb el tupper</i>
<i>al supermercat</i>
Judith Vives	24	ENTREVISTA
Teresa Hooheveen
Maria Coll	38	ELS VALORS DE LES RELIGIONS
<i>Lubna de Còrdova</i>
<i>i la Gran Biblioteca</i>
10	EL PERFIL
<i>Milan Kundera</i>
Ramon Radó	15	OPINIÓ
<i>Les cares de la desigualtat</i>
Francesc Amat	30	OPINIÓ
<i>El sentit comú i les virtuts</i>
<i>de la gent corrent</i>
Gregorio Luri	39	HISTÒRIES DE PAU
<i>La Llum de la Selva</i>
Xavier Garí
11	OPINIÓ
<i>Rellegir</i>
Anna Pagès	16	LA CONVERSA
<i>Els nous consumidors</i>
Joan Salicrú	32	OPINIÓ
Seny i sentit comú
Joan Cuscó	40	EL CONTE
<i>Sabates noves per a la Rita</i>
Anna Queixalós
12	DILEMES ÈTICS
<i>Una qüestió de pell</i>
Soraya Hernández			34	OPINIÓ
<i>L'aprenentatge</i>
<i>del sentit comú</i>
Claudi Alsina	42	IMATGE EN CREIXEMENT
Miquel Lleixà

Han col·laborat en aquest número

Albert Dresaire
Consultor en TIC i gestió documental. També és especialista en el món pessebrista i en la seva didàctica.

Francesc Amat
Doctor en Ciència Política per la Universitat d'Oxford i investigador a l'IPERG de la UB.

Anna Pagès
Professora de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport-Blanquerna (URL).

Gregorio Luri
Doctor en Filosofia per la UB i llicenciat en Ciències de l'Educació. Autor de diversos llibres.

Claudi Alsina
Matemàtic, divulgador i catedràtic de la Facultat d'Arquitectura de la UPC.

Joan Cuscó
Doctor en filosofia i s'ha especialitzat en musicologia. Conservador de l'Arxiu Musical de Vinseum.

Valors

Publicació editada per l'Associació Cultural Valors, entitat sense ànim de lucre, que analitza l'actualitat des del prisma dels valors. El primer número es va publicar el 24 de desembre del 2003.

Valors va guanyar el premi Civisme de la Generalitat de Catalunya 2014 en l'àmbit de mitjans de comunicació.

EDITA Associació Cultural Valors
DIRECCIÓ Maria Coll i Joan Salicrú
CONSELL ASSESSOR
Francesc Amat, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Alicia García Ruiz, Àngel Puyol, Begoña Román i Francesc Torralba

COL-LABORADORS Francesc Amat, Albert Botta, Maria Rosa Buxarrais, Àngel Castiñeira, Jordi Cussó, Antonio Fornés, Alicia García Ruiz, Xavier Garí, Soraya Hernández, Anna Pagès, Àngel Puyol, Ramon Radó, Begoña Román, Marta Roqueta, Xavier Serra, Francesc Torralba i Judith Vives

IL·LUSTRACIONS Toni Batllori, Javier

Bustamante, Raúl Campuzano, Blanca Gimeno, Judit Navarro, Marc Torrecillas i VisualOmelette
FOTOGRAFIA Miquel Lleixà i Sergiu Ruiz
DISSENY GRÀFIC Manuel Cuyàs
IMPRESSIÓ Rotimprès
GERÈNCIA Maria Coll
COMMUNITY MANAGER Toni Rodon
DISTRIBUCIÓ Sgel / Raúl García
DIPÒSIT LEGAL B-6206-2004

ADREÇA
Portal de Valldeix, 17, 2º
08301 Mataró
TELÈFON 620 749 138
FAX 93.798.62.59
MAIL redaccio@valors.org
PORTADA: Raúl Campuzano

VALORS ÉS MEMBRE DE

AMB EL SUPORT DE

Els vostres comentaris seran benvinguts a redaccio@valors.org. Ens trobareu també a Facebook i Twitter.

El preu de la subscripció és de 42 euros anuals (onze números) i 35 en format digital. Us podeu subscriure a través de la pàgina web de la revista (www.valors.org) o enviant un correu a subscripcions@valors.org amb les vostres dades de contacte.

8a TEMPORADA

VALORS A L'ALÇA

Analitzem l'actualitat des de l'òptica dels valors

Cada setmana a la teva ràdio local

Valors

Amb el suport de

L'ACTUALITAT COMENTADA

MARIA ROSA BUXARRAIS

Catedràtica de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona

Els espanyols són els europeus més longeus

Major esperança de vida, amb menor despesa, en comparació amb les mitjanes europees són, sens dubte, bones notícies. Però des de l'educació és clar que queda bastant per fer, pel que fa a factors de risc i estils de vida, com disminuir el tabaquisme, millorar la dieta o fomentar l'esport. D'altra banda, és un fet ben conegut que l'edat està relacionada amb l'atur de llarga durada i que persones que tot just ronden la mitjana edat i perfectament aptes per treballar són ja estereotipades com a "velles" i discriminades laboralment, fins i tot, malgrat comptar amb molts estudis o experiència. A més de les corresponents previsions pressupostàries, l'envelliment de la població espanyola requereix una seriosa reflexió i canvis en els valors de la població, per tal de superar la discriminació per edat i aconseguir una major solidaritat intergeneracional. Altrament, tindriem més quantitat, però no més qualitat de vida.

Polèmica per la paraula 'mena' com a possible neologisme

Atès el poder del llençatge per crear, transmetre o modificar valors, mai està de més reflexionar sobre el significat ètic de les paraules. En el cas del terme "mena", sembla clar que l'"economia del llençatge" afavoreix la conversió d'aquestes sigles en un substantiu. Però també és clar que aquesta expressió s'ha carregat de sentits estigmatitzadors i deshumanitzants renyits amb els drets de la infància. Per això es justifica la recerca d'expressions alternatives, amb connotacions més positives o neutrals; però tampoc estaria de més resistir de ple a una categorització que posa l'accent sobre la idea que els joves són d'alguna manera "menys" éssers humans, i sobre l'estatus jurídic de nois o noies estrangers i sense tutors, en lloc de fer-ho sobre els seus drets, necessitats d'atenció o potencialitats. Per què, per exemple, ja no es parla de "fills il·legítims"? No va ser perquè desapareguessin, sinó perquè la nostra sensibilitat va canviar i vam deixar de culpabilitzar als que en realitat eren víctimes.

Els alumnes pobres repeteixen quatre vegades més

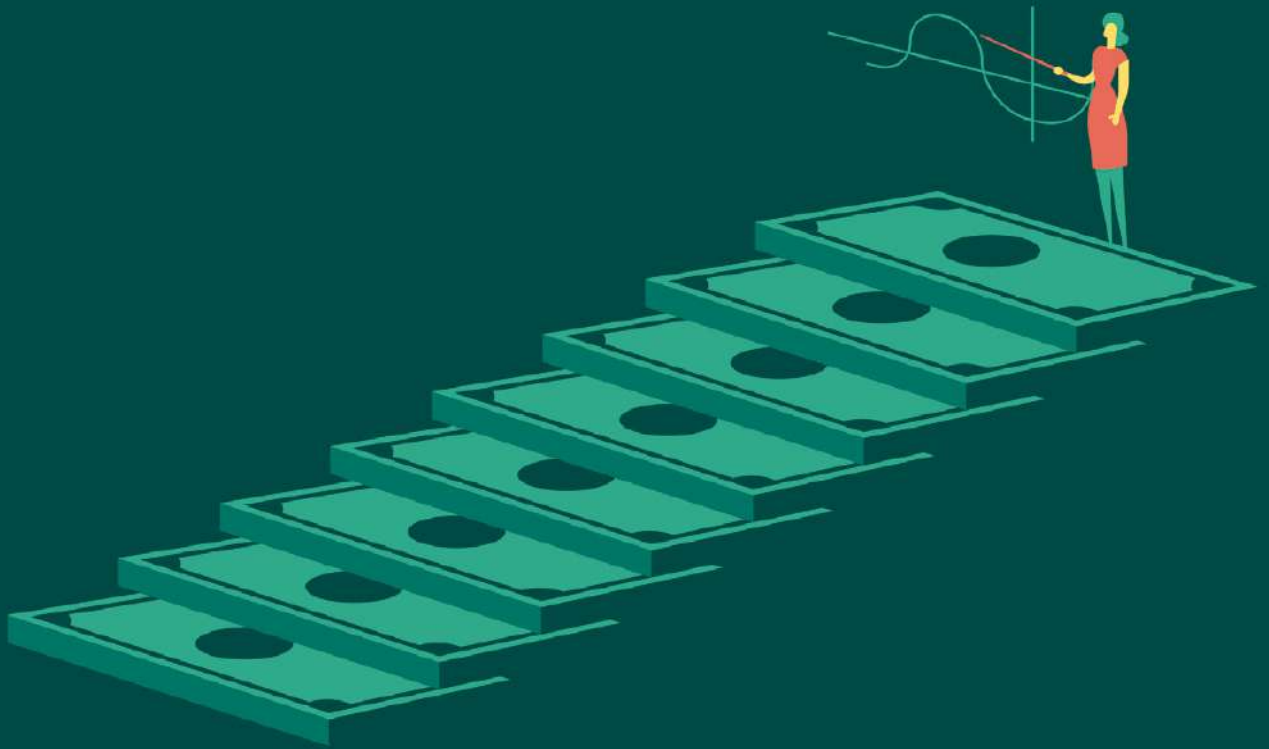
Preocupa moltíssim el fet que Espanya figuri entre els països on els estudiants pobres resultin més "castigats", on els nois i les noies quan no superen els exàmens estan obligats a repetir. Des d'un punt de vista ètic, aquestes dades subratllen la necessitat que les nostres escoles no es conformin amb promoure la simple igualtat, sinó més aviat l'equitat. Donades les múltiples i profundes diferències entre els estudiants de classes benestants i els de classes baixes, tractar-los com si estiguessin en igualtat de condicions, a més de ser molt injust, contribueix a perpetuar les diferències. En aquest sentit, a més de reflexionar críticament sobre la nostra "cultura d'avaluació", s'ha de tenir molt present considerar l'anomenada "promoció social", a fi d'evitar que els estudiants que ja estan afrontant dificultats acadèmiques, hagin de sumar als seus problemes el fet de ser separats de les seves amistats.

Catalunya impartirà educació sexual als nens des dels tres anys

Sent realistes, ara per ara, les resistències a abordar la sexualitat a les aules equivalen a deixar el tema a l'atzar, depenent d'allò que els/les joves puguin trobar quan el busquin a internet o els arribi a través dels seus dispositius mòbils. Per això, certament, és de celebrar que les escoles catalanes, tant públiques com concertades, ara contemplin l'educació afectiva-sexual de manera obligatòria i transversal des dels tres anys. No obstant això, la nota de premsa difosa destaca els canvis que s'introduiran en els plans d'estudi oficials, però no esmenta les comunitats o els pares; queda el dubte de si també s'estan adoptant les polítiques necessàries per respondre adequadament a les inquietuds que en això puguin tenir les famílies. Sens dubte, més que una simple addició o canvi de continguts educatius, el desafiament requereix involucrar les famílies i comunitats com a aliades.

JORDI
CUSSÓÀNGEL
CASTIÑEIRAMARIA ROSA
BUXARRAISBEGOÑA
ROMÁN

Illustrat per
VISUALOMELETTE

L'ENTREVISTA

“La construcció de la dona com una realitat diferent a l’home és cultural, no natural. Avui, època del fenomen ‘trans’, això és molt més fàcil d’entendre.”

Sami Nair

Sami Nair va conèixer a la filosofa francesa Simone de Beauvoir. En un moment en què el feminisme reclama amb insistència la igualtat de la dona, el catedràtic de Ciències Polítiques ha decidit publicar *Acompañando a Simone de Beauvoir. Mujeres, hombres, igualdad* (Galaxia Gutenberg), una reflexió sobre l’obra i les batalles de l’autora d’*El segon sexe*.

Vostè va conèixer personalment Simone de Beauvoir a la redacció de la revista *Les Temps Moderns*, de la qual ella era n'era directora. Com la descriuria?

Era una personalitat excepcional per la seva intel·ligència i compromís, però personalment crec que també era excepcional per la seva manera de veure el món i per la seva capacitat de treball. Portava una disciplina de vida molt rigorosa, però al mateix temps gaudia menjant, bevent, rient... Era una dona feliç perquè, segons ella mateixa afirmava, havia tingut la sort immensa d'aconseguir tot el que volia en aquesta vida. I va posar aquesta felicitat al servei del seu compromís. Com a directora de la revista era dura, però també igualitària.

Vostè escriu: "Simone de Beauvoir és abans que res una filòsofa moral. És a dir, per a ella, el món dels valors significa alguna cosa". Quina importància tenen els valors per a Beauvoir?

Va construir la seva vida a l'entorn dels seus valors, una cosa poc comuna en el nostre món. Des de ben jove va decidir ser una persona lliure. Per exemple, malgrat ser filla d'una família conservadora, aristòcrata i catòlica, a partir dels catorze anys es va negar a anar a missa. Considerava que anar a resar sense creure en Déu era símbol d'hipocresia. Als quinze anys va decidir ser escriptora i el 1929 va anunciar als seus pares que viuria un amor lliure amb la seva parella sense passar pel matrimoni. Va ser una dona que sempre va desafiar els valors dels seu temps, no perquè no cregués en res, sinó perquè en tenia uns altres: la llibertat, la igualtat, la solidaritat... i volia viure en base a aquests principis. Ella sabia que el seu compromís implicava una relació amb l'altre i aquesta s'havia de fundar en una ètica de vida comuna. En aquest sentit era una persona profundament moral.

La seva obra més coneguda, *El segon sexe*, va ser molt criticada. S'ha de considerar aquest llibre com un desafiament als vells valors?

Abans altres dones havien escrit sobre la feminitat, però per primera vegada una

dona filòsofa i formada en les grans escoles franceses posava la seva intel·ligència al servei de la dona. Per exemple, Simone Weil, una de les seves col·legues, mai va tocar aquest tema. Va ser l'escultor Alberto Giacometti qui li va suggerir escriure un llibre sobre "ella com a dona", però després Sartre li va assegurar que era més interessant un llibre sobre "la dona" i la seva condició al llarg de la història. Durant dos anys es va documentar sistemàticament sobre el tema a la Biblioteca Nacional. I, finalment, va publicar *El segon sexe* com un desafiament respecte la moral i la mirada que la societat d'aleshores tenia sobre la dona.

I en aquest llibre ella escriu: "No és neix dona, s'arriba a ser-ne". Què ens vol dir Beauvoir, amb aquesta frase?

La dona no és un ésser natural, perquè no existeix una naturalesa "dona". No hi ha diferència entre un home i una dona, només són sexes complementaris, biològicament necessaris, aparentment diferents, però en el fons iguals. No hi ha un gènere existencial i absolut "home" o "dona"; només existeix un únic gènere, però amb una aplicació –si fem servir termes informàtics– per a "home" i una aplicació per a "dona", la qual té a veure amb la reproducció sexual. En el llibre analitza tots els mites i religions que parlen de la dona com a meitat de l'home i defensa una única naturalesa humana. Segons ella, la construcció de la dona com una realitat diferent a l'home és una construcció cultural, no natural. La dona és un producte cultural de la societat. De fet, avui, època del fenomen *trans* –homes que es transformen en dones i viceversa– aquesta idea és molt més fàcil d'entendre.

El moviment feminista actual què hereta, fins i tot sense ser-ne conscient, del pensament de Beauvoir?

Hi ha intel·lectuals que han entès *El segon sexe*, per exemple, Amelia Valcárcel o Judith Butler; però, en general, en el moviment feminista actual hi ha un regressió respecte el pensament de Simone de Beauvoir. Ella defensa que en el fons de qualsevol societat, independentment de la seva pròpia història i més enllà de la dominació de classes, hi ha la dominació de l'home sobre la dona. I això està determinat per dues raons: la força –l'home fisiològicament és

més fort que l'home– i la capacitat reproductora –la dona en aquest estat perd autonomia–. Així doncs, una societat que no controla el poder de la força i el poder de la reproducció propaga el domini de l'home sobre la dona. I una societat no es pot considerar emancipada mentre duri aquest domini. L'alliberament de la dona genera automàticament l'alliberament de l'home de les seves pròpies alienacions i viceversa. El feminisme avui, però, no està en aquesta línia. La feminista actual tendeix a ser diferencialista, oposa la dona a l'home. En aquest sentit la darrera fase d'*El segon sexe* és clara: "El futur no està en l'oposició home-dona sinó en una societat basada en la fraternitat".

Per què la dona aconsegueixi la igualtat, a què ha de renunciar l'home?

A més de mil coses! La primera, i potser la més difícil, és a la mirada. L'home no pot veure la dona només com un objecte sexual. Ha de veure la dona com un ser humà igualitari, una canvi molt complicat si tenim en compte l'educació rebuda i que la sexualitat avui s'ha convertit en una mercaderia i en un element de violència entre l'home i la dona. S'han de canviar moltes coses! Un dia que em vaig excusar d'un consell editorial de la revista perquè havia d'assistir a una reunió per triar professors universitaris, Beauvoir em va preguntar: "Quantes dones s'han triat els darrers anys?". Una dona en deu anys, vaig comptar! Fins aleshores jo ni m'havia adonat de la diferència. Per canviar aquesta mirada l'educació és fonamental. Una educació no masclista és educadora, una educació masclista provoca violència.

EL PERFIL

Milan Kundera: l'apàtride que ha recuperat el passaport

RAMON RADÓ

“L’optimisme és l’opi del poble”, escriu en una postal el protagonista de *La broma*, la primera novel·la de Milan Kundera. L’aforisme irònic acaba sent la desgràcia de Ludvik, a qui el poder decideix fer la vida impossible després de llegir la frase.

Com al protagonista de la seva opera prima, les relacions de Milan Kundera amb el poder no han estat fàcils. A finals dels 60, els primers treballs de l’escriptor nascut a Brno (Txèquia) van suposar-li cert reconeixement, però quan la Primavera de Praga es va congelar, Kundera va passar a ser persona *non grata*.

Després de la invasió soviètica, va ser assenyalat com un reformista, va perdre la plaça de professor a l’Institut Cinematogràfic de Praga, va ser expulsat de l’Associació d’Escriptors i els seus llibres es van retirar de circulació. L’any 1975, es va exiliar a França, primer a Rennes i, més tard, a París.

L’any 1979, després de la publicació d’*El llibre del riure i de l’oblit* on es burlava

“El novel·lista ha acabat trencant gairebé tots els vincles que l’unien a la terra on va néixer. Fa més de 25 anys que no trepitja Txèquia”

de l’aleshores president de Txecoslovàquia, Gustav Husak, se li va retirar la nacionalitat. Com si fos un personatge d’alguna de les novel·les, Kundera es va trobar en la situació absurda que, amb la llei a la mà, ja no era d’un país que ben pocs havien explicat i projectat més que ell.

Ja instal·lat a França, a mitjans de la dècada dels 80, va saltar a la fama mundial amb *La insostenible lleugeresa de l’ésser*, que va aparèixer a les llistes de més venuts d’arreu del món... però a Txecoslovàquia no es va arribar a publicar. No va ser fins l’any 2006 que els txecs van poder llegir els dubtes existencials d’un triangle amorós en la Praga de 1968. I, aleshores, tot i els més de vint anys de retard, va assolir un rècord de vendes.

Amb noranta anys, Kundera és ara un home que ha canviat de país, de nacionalitat i de llengua. Des de l’any 1994, ha abandonat la seva llengua materna i escriu en francès. El novel·lista txec més important des de Kafka ha acabat trencant gairebé tots els vincles que l’unien a la terra on va néixer. Cronista del segle XX centre-europeu, un món del qual pràcticament ja no en queda rastre, fa més de 25 anys que Kundera no trepitja el país on va néixer i, darrerament, ha rebutjat totes les invitacions per fer-ho.

Però, sense necessitat de tornar allà on va ser casa seva, Milan Kundera ha recuperat la nacionalitat txeca. A principis de desembre, l’ambaixador de la República Txeca a França, Petr Drulak, va anunciar que, pocs dies abans, havia entregat a Kundera un certificat que l’acredita com a ciutadà del país.

Han passat quaranta anys. Del 1979 al 2019, Txecoslovàquia ha deixat d’existir, el país ha deixat enrere el comunisme i ja fa tres dècades que Txèquia i Eslovàquia viuen integrades en el bloc capitalista. Kundera viu discretament a París i no concedeix entrevistes.

La cerimònia es va fer a l’apartament de l’escriptor a la capital francesa i els únics assistents van ser Kundera, la seva dona Vera i l’ambaixador. L’estat txec li va retornar el passaport i es va disculpar pels atacs rebuts durant anys per l’escriptor.

Quatre dècades després, la ironia torna a derrotar la barbàrie. El vell passaport nou de trinca de Milan Kundera demostra que, encara que a vegades arribi tard, al final sempre s’acaba fent justícia.

OPINIÓ

ANNA PAGÈS

Professora de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport de la URL

Rellegir

A *La muntanya màgica*, l'escriptor Thomas Mann descriu la història d'un jove d'Hamburg, Hans Castorp, que viatja en ple mes d'agost a Davos Platz, a la regió dels Grisons, a Suïssa. Hi va a visitar el cosí Joachim Ziemssen, que fa una cura al sanatori Berghof de dalt de la muntanya. El llibre té més de nou-centes pàgines. L'escriptor recomana al lector que, abans de començar a llegir, s'ho prengui amb calma, perquè la lectura pot durar molts dies. Potser fins i tot molts anys.

Vaig llegir per primera vegada aquesta novel·la quan tenia vint anys (la majoria de les grans lectures de la meua vida van arribar als vint anys, com els inicis dels viatges). Sempre més he rellegit *La muntanya màgica* durant les vacances. Faig vacances a l'agost, el mateix mes de l'any en què el protagonista surt de viatge des d'Hamburg. I el segueixo rellegant mentre passen els anys. Cada vegada trobo alguna novetat: un detall que em va passar desapercebut, una escena que abans no m'havia cridat l'atenció, un personatge secundari o una frase petita, de les que s'esmunyen a l'hora dels àpats, en els passadissos al capvespre, entre les mantes i les gandules de les cures de repòs al balcó. Aquest estiu passat vaig descobrir els menús, en els quals no havia parat atenció: com l'autor descriu amb precisió què s'hi menja allà dalt, cinc vegades al dia.

Lluís Duch deia que la lectura té a veure amb la biografia de cadascú: l'ofici de ser home o dona entrant en dialèctica amb el text, anant vers el passat per comprendre un present que defineix cadascú en els esdeveniments de la vida, el conjunt de coses que ens han arribat més o menys, que han tingut un efecte en la nostra manera de veure el món, de fer-se present gràcies a la perspectiva d'una escriptura narrada. Tots nosaltres fem del nostre viure una història pròpia, com la de Hans Castorp enfilant-se a la muntanya, coneixent-ne els estranys habitants, descobrint-hi la passió pel coneixement de les coses sense intermediacions, pouant en la seva naturalesa de jove "altament civilitzat" com el defineix Thomas Mann. Rellegir és una estranya activitat que ens travessa: tornem al mateix lloc per tastar una altra cosa, un deliri punyent que ens allunya del que ja havíem vist una vegada i una altra.

Avui diuen que tenim un problema amb la lectura, perquè és una activitat lenta, pausada, que no va

directament al desenllaç. És exactament així amb *La muntanya màgica*: conec molt poca gent que hagi arribat al final. S'entra tan intensament i primmiradament en cadascuna de les escenes, de les converses, dels personatges, que al final en volem sortir; desitgem que passi alguna cosa de debò, no solament el pas dels dies, les portes que s'obren i es tanquen, els llindars que es creuen repetidament sense variacions, el fred que fa a les cambres...

El món contemporani, més enllà de la civilització, ha oblidat què vol dir ser-hi sense bellugar-se gaire. Volem fugir endavant per no haver de fer esforços cap enfora: la relectura, en canvi, ens obliga a tornar al text, a desbrossar-lo, no pas obrint dreceres sinó aturant-nos en el llarg camí de llegir entre línies el que recordàvem una vegada haver entès diferent. Rellegir és una forma de rectificació subjectiva. La relectura és una activitat excèntrica, en una època on tot ha de ser nou, començar i acabar per primera i última vegada. En l'etern retorn, en canvi, les novetats no apareixen immediatament, no les veiem clares d'entrada; cal fer un esforç per reconèixer què hi ha de nou en el vell. Perquè no retorna mai el mateix. Així, d'aquesta manera, aprenem a descobrir l'incert en el que semblava tan segur i definitiu, tan evident. Llavors albirarem la novetat en el llibre groguenc obert tantes vegades, esperant trobar quelcom que desconeixem estar cercant però que treballa per dins.

Anna Pagès és professora de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport de la URL

“La relectura és una activitat excèntrica, en una època on tot ha de ser nou, començar i acabar per primera i última vegada”

DILEMES ÈTICS

Una qüestió de pell

Una dona nord-americana ha estat acusada d'un delictes de lascívia per ensenyar el tors nu als seus fillastres. Qui ha de dictar les normes respecte l'exhibició dels cossos de les dones?

SORAYA HERNÁNDEZ

3.000

Alternatives a la censura

Ni Instagram ni Facebook permeten pujar nus. Com a conseqüència d'aquesta censura ha nascut Pichagram, que aixopluga tots els artistes que no poden donar a conèixer el seu treball a les xarxes. La webapp, creada per Bran Sólo, amb només cinc setmanes de vida, ja ha reunit més de tres mil usuaris i quinze mil visites diàries.

La mirada que la societat posa sobre les dones és objecte d'estudi de diferents disciplines ja que aquesta defineix comportaments, identitats i normatives socials i legals. Lleis i normes morals que busquen emmarcar i fins i tot controlar l'ús que la dona fa del seu cos tant a l'espai privat com en el públic. Com les dones han de vestir per tal de no "provocar", on la nuesa és acceptada o quines parts del cos es poden mostrar sense ofendre els altres són fets que, modulats per les tradicions i costums de cada país, generen prohibicions que determinen quines parts del cos es poden o no ensenyar. És interessant qüestionar-se si hi ha censura sobre els cossos i si aquesta s'exerceix en més alt grau amb les dones que amb els homes.

Aquests dies, a Utah (Estats Units), s'ha jutjat una dona, Tilli Buchanan, per un delictes de lascívia en haver-se mostrat nua de cintura cap amunt als seus fillastres. Si la condemnen hauria afrontar un any de presó i el seu nom s'inclouria en el llistat de depredadors sexuals. La dona i el seu marit estaven fent obres i es van treure les samarretes per estar més còmodes.

Ella considera que estant a casa seva ha de poder sentir-se lliure i no entén perquè, si tots dos mostraven els pits, només ella ha estat denunciada.

Però no cal anar fins als EUA per trobar polèmiques sobre què poden mostrar les dones. A Barcelona, aquest estiu, s'alçaven veus crítiques contra el *topless* a les piscines municipals. Arrel de la denúncia de la plataforma Mugrons Lliures es van revisar els codis de vestimenta del equipaments esportius. Va ser el propi consistori el que, després d'estudiar la normativa, va fer arribar una circular explicitant que a les piscines públiques totes les dones podrien deixar de portar la part de dalt del biquini si així ho consideraven. L'Oficina per la No Discriminació de la ciutat comtal explicava en el seu informe que la prohibició del *topless* era contrària a la Constitució Espanyola ja que vulnerava la llibertat d'elecció de les dones per motiu de gènere. Malgrat la constitucionalitat de la resposta, alguns sectors van posicionar-s'hi contraris: si estan educant els fills o les filles amb el valor de la intimitat no tenen perquè veure el cos nu de cap dona.

El debat està sobre la taula i demana reflexionar sobre la lliure elecció de mostrar el propi cos i el possible malestar d'aquelles

persones que se senten interpel·lades pel cos nu d'una dona. I també sobre els espais on la nuesa està o no permesa. I és que en ple segle XXI més enllà de l'espai públic o privat també és present a l'espai virtual on empreses com Facebook o Instagram creen logaritmes per eliminar imatges de dones nues. Censura d'imatges que podrien ser artístiques o que mostren la fisiologia més bàsica, com la d'una dona donant el pit a la seva criatura. Espai virtual on hi ha una distinció entre les representacions dels homes i les dones. Les empreses privades tenen dret a posar les normes que considerin o això és discriminació? Qui considera que el cos d'una dona és lasciu i per tant s'ha de censurar? Per què, en canvi, proliferen les web de pornografia on el cos de la dona es mostra nu sense censura?

El dilema és evident: si el cos nu d'una dona en un museu és considerat art, què canvia en un espai públic? Depèn del lloc, físic o virtual, on es produeixi l'acte o de la finalitat de l'ús del cos? El que pot mostrar o no una dona té a veure amb els dictats de gènere i per tant s'hauria de deslligar de la visió cultural i tradicional del cos de les dones en l'elaboració de lleis i normes sobre els seus cossos?

OPINIÓ

ALBERT DRESAIRE

Consultor en TIC i gestió documental

Davant d'un pòrtic romànic

La meva dèria pel món dels pessebres em va portar, uns dies abans de Nadal, a Arle (França). És la capital de la Camarga, el delta del riu Roine, i destaca pel seu patrimoni romà, pel seu passat medieval, i per la petjada que hi va deixar Van Gogh. A més a més, cada any s'hi organitza una important exposició de *santons* (figures de pessebre), motiu de la meva excursió amb una colla de pessebristes.

A Arle, els meus companys de viatge i jo vam quedar embadalits davant el pòrtic romànic de l'església de Sant Tròfim. Aquest pòrtic, que recorda un arc de triomf romà, fou construït a la darreria del segle XII. És una obra magnífica. Com si es tractés d'un joc de descoberta, amb els meus amics vam dedicar una llarga estona a identificar tots els personatges i les escenes que hi ha representades: els quatre evangelistes, episodis de la infantesa de Jesús, la lapidació de sant Esteve, Samsó amb un lleó, el judici final, patriarques, Adam i Eva, i un llarg etcètera. Val a dir que entre tots vam aconseguir reconèixer la majoria de quadres (tot i que la Viquipèdia ens hi va donar un cop de mà, tot sigui dit!).

Ernst Hans Gombrich (1909-2001), a la seva obra *Història de l'art* (Columna, 1999), presenta el pòrtic de Sant Tròfim d'Arle com un clar exemple de l'art de la seva època. Explica Gombrich que "va ser a França on es van

començar a decorar les esglésies romàniques amb escultures, per bé que també aquí la paraula "decorar" enganya una mica. Tot el que pertanyia a l'Església tenia una funció i expressava una idea definida relacionada amb l'adoctrinament. És a dir, els ensenyaments de l'Església sobre com havia de ser el recorregut dels homes i les dones en la vida terrenal quedaven expressats en el pòrtic dels temples, tal com nosaltres vam poder observar a Arle. Aquelles escultures impactaven la gent amb molta més força que no ho farien les paraules del sermó d'un capellà. La potència de la imatge. Gombrich il·lustra això amb els versos que, tot pensant en la seva mare, va escriure François Villon, un poeta francès de l'època medieval:

Soc una dona pobra i vella,
molt ignorant, no sé llegir.
A l'església del meu poble m'ensenyaren
un paradís pintat amb arpes
i l'infern on cremen les ànimes dels condemnats,
l'un em dona joia, l'altre m'espanta...

A l'Edat Mitjana bona part de la població era com la dona del poema: pobra i ignorant, no sabia llegir. Els "secrets" de la lectura i l'escriptura quedaven reservats a minories privilegiades. Afortunadament els temps han canviat, tant que ara hem de fer un esforç per imaginar un món en el qual la gran majoria de la gent no sabés llegir. I per això la mirada que nosaltres puguem fer a l'art medieval és tant diferent de la que en feien els seus coetanis.

Per a la gent del seu temps, el pòrtic de Sant Tròfim era una font de coneixement, era allà on es "llegia". Nosaltres tenim la sort d'haver-ho "llegit" abans. Saber llegir és un privilegi. Que, a la nostra societat, tothom sàpiga llegir i escriure és un gran avenç. Un gran avenç que potser no sabem valorar.

Uns dies abans d'anar a Arle, un amic que és professor universitari em comentava que cada vegada costa més que els alumnes segueixin les seves explicacions a classe si no compten amb un suport d'imatge. I, davant del pòrtic de Sant Tròfim, per un moment vaig pensar que el meu amic vivia un anacronisme, i que enlloc d'estudiants del nostre temps, a la seva aula hi havien anat a parar alumnes de l'Edat Mitjana.

Albert Dresaire és consultor en TIC i gestió documental

TENDÈNCIES

Amb el tupper al supermercat

Per impossible que pogués semblar fa poc temps, comença a generalitzar-se la possibilitat d'acudir als establiments de venda de productes alimentaris amb els nostres propis recipients de conserva.

JUDITH VIVES

en col·laboració
amb Finques Pous

La generació d'envasos de plàstic d'un sol ús, que després de fer servir acaben a les escombraries, preocupa cada cop a més persones conscienciades amb la lluita contra el canvi climàtic. Mica en mica es van introduint nous hàbits a les llars, per tal d'evitar l'ús de plàstics innecessaris. Anem substituint ampolles d'un sol ús per ampolles de vidre o procurem comprar productes a granel. Aquest canvi de consciència va arribant també, tot i que lentament, als comerços i supermercats. Algunes cadenes de menjar preparat, per exemple, ja han començat a substituir les típiques caixes de plàstic transparent per envasos de cartró reciclat.

Una altra revolució va arribant tímidament a les cadenes de supermercats, que estan en el punt de mira per l'ús desmesurat d'envasos de plàstic. I és que encara que preferim comprar a granel enlloc d'agafar les safates de fruita o verdura ja envasada, estem obligats a fer servir bosses de plàstic per posar els productes i pesar-los.

En aquest sentit, grans cadenes de distribució han estat objecte de crítiques a través de la campanya #DesnudaLaFruta, impulsada per entitats cíviques i ecologistes que demanen desterrar els embolcalls de plàstic innecessaris en el menjar fresc.

Per sort, en alguns supermercats ja es comencen a veure iniciatives destinades a reduir l'ús del plàstic. Volen promoure altres models més sostenibles, com per exemple, l'ús de tupperes com a recipients

on endur-nos la carn, el peix o les verdures, i evitar així que ens ho hagin d'embolicar amb plàstic no sostenible.

A Espanya, el primer supermercat en introduir l'opció d'anar a comprar amb el tupper ha estat Carrefour. Des de fa uns mesos els clients d'aquesta cadena poden comprar carn, peix, fruita o verdura en recipients transparents amb tapa, tant de vidre com de plàstic, així com en bosses transparents o de malla. Els productes s'emboliquen en paper, s'etiqueten i es serveixen l'envàs del client un cop pesats.

La botiga, però, es reserva el dret a rebutjar els envasos que no estiguin nets, secs o adaptats. I és que un dels arguments en contra d'aquesta mesura és, precisament, els riscos que pot comportar el fet de posar els productes en envasos no higiènics.

UN RESIDU POC EVIDENT PERÒ MOLT PERNICIOS

L'embalatge d'aliments en caixes i safates de plàstic és el causant del 40 per cent dels residus que es generen a tot el món. Només cal que fem una ullada als prestatges de moltes botigues i supermercats, plenes de safates de carn, peix, embotits, així com fruita i verdura embolicats amb plàstic. En molts casos, aquests envasos són superflus i innecessaris i en d'altres, es podrien substituir fàcilment per recipients de vidre o fent servir els tupperes de casa. Com ara sembla que es comença a implantar en diversos espais de compra d'aliments.

OPINIÓ

FRANCESC AMAT

Doctor en Ciència Política per la Universitat d'Oxford

Les cares de la desigualtat

La desigualtat econòmica és –no hi ha dubte– una de les característiques més preocupants de les societats contemporànies. Els increments de la desigualtat són preocupants no només per les seves conseqüències materials –en posar tantíssimes persones en situació de pobresa i vulnerabilitat– sinó també per les seves conseqüències polítiques i socials. La desigualtat econòmica perjudica la cohesió social i dificulta també el funcionament dels mecanismes democràtics de rendiment de comptes –especialment quan creix l'abstenció entre els sectors més desfavorits–.

Quan analitzem la desigualtat, però, acostumem a fer-ho utilitzant l'índex de Gini o altres mesures que ens donen una idea de quin és el nivell de desigualtat en el seu conjunt. Ara bé, el problema és que si reduïm la desigualtat a una sola xifra podem cometre l'error de simplificar en excés. Pensar quina és la distribució d'ingressos i la distribució de riquesa en una determinada societat pot ser, en canvi, un exercici molt més útil. Si pensem la desigualtat com una distribució que inclou tots els ciutadans, aleshores necessàriament haurem d'analitzar què passa a la part alta i a la part baixa d'aquesta distribució –ja sigui d'ingressos o de riquesa–. Dic tot això perquè la desigualtat pot venir determinada pel que passa a la part alta de la distribució –quan els rics es “despenjen” per dalt– o bé pel que succeeix a la part baixa de la distribució –si els més pobres es tornen encara més pobres–.

Siguem encara més concrets i imaginem dos escenaris. Per un costat, l'escenari A en què la desigualtat s'explica perquè alguns pocs rics s'han “despenjat” per dalt (passant a guanyar molt més) a la distribució d'ingressos i riquesa, mentre que les diferències entre la classe mitjana i la classe baixa són poc importants. Per altre costat, imagineu-vos un altre escenari, el B, en què la desigualtat s'explica perquè les diferències entre els que tenen menys i tota la resta són molt importants. És a dir, a l'escenari B els que tenen menys recursos han quedat descauats per sota. Paradoxalment, podria arribar a donar-se el cas que l'índex de Gini no fos gaire diferent en aquests dos escenaris.

Doncs bé, aquesta discussió és especialment rellevant si volem entendre les conseqüències polítiques de la desigualtat. Més encara quan aquests dos escenaris no són purament imaginaris sinó que –de manera molt

estilitzada– són els que caracteritzen la situació en no pas pocs països de l'OCDE. Per un costat, sobretot als països anglosaxons (Estats Units i Regne Unit) el que ha passat durant les darreres dècades en relació a la desigualtat és que els rics s'han “despenjat” per dalt. Més concretament, especialment els més rics d'entre els rics són els qui s'han “despenjat” per la part alta de la distribució fent incrementar així el nivell de desigualtat en el seu conjunt. Això és el que, per exemple, han il·lustrat molt bé economistes com Thomas Piketty i Tony Atkinson. El top 10 per cent i especialment l'1 per cent en la distribució de riquesa són els que s'han “despenjat” a la part alta. Aquest és l'escenari A.

Però en altres països com França, Suècia o Espanya mateix això no és el que ha passat. Aquest darrer país exemplifica l'escenari contrari: és un model perfecte de l'escenari B. Espanya és un país en el qual la desigualtat més rellevant és la que hi ha a la part baixa de la distribució, amb l'afegit que la crisi econòmica del 2008 –a causa dels seus efectes asimètrics– va agreujar encara més aquesta situació amplificant la desigualtat en aquest tram. És a dir, en els anys posteriors a la crisi es va accentuar la distància entre els qui tenen menys recursos i les classes mitjanes.

Ser conscients de les dues possibles cares de la desigualtat és, doncs, molt rellevant a l'hora de pensar les implicacions polítiques de la desigualtat.

Francesc Amat és doctor en Ciència Política per la Universitat d'Oxford

“Espanya és un país en el qual la desigualtat més rellevant és la que hi ha a la part baixa de la distribució”

LA CONVERSA ELS NOUS CONSUMIDORS

— Moviments com el “no buy year” estan marcant tendència a nivell mundial i aquí també arribaran.

— Més que anticonsumisme, hi ha una consciència d’una compra més responsable.

NEUS SOLER

És professora dels Estudis d’Economia i Empresa de la Universitat Oberta de Catalunya i experta en màrqueting i membre de i2TIC, grup d’investigació interdisciplinària sobre les TIC, també de la UOC. Diplomada en Ciències Empresarials per la Universitat de Barcelona (UB), llicenciada en Investigació i Tècniques de Mercat per la UOC, màster en Gestió i Tècniques Superiors de l’Empresa i Postgrau en Social Media i Community per la UB.

JOAN CARLES CALBET

Llicenciat en Ciències Econòmiques per la Universitat de Barcelona, és president de la patronal del comerç catalana, Retail.cat (Unió d’Entitats de Retail de Catalunya). Aquesta organització representa aproximadament uns 30.000 punts de venda (un 30% de Catalunya), uns 230.000 treballadors (el 50% del sector a Catalunya) i la seva activitat econòmica conjunta suposa un 7% del PIB català.

A països com Suècia, amb una alta consciència mediambiental, ha sorgit un fenomen batejat com a 'köpskam', 'la vergonya de comprar', que busca reduir la compra de roba pel seu alt cost climàtic. Està canviant el perfil dels consumidors cap a un enfocament més ètic i sostenible?

**MODERAT PER
JOAN SALICRÚ**

El fenomen del 'köpskam' penalitza el consum obsessiu de peces de roba i el fet de presumir-ne a les xarxes socials. A més, a diversos països s'ha instaurat el moviment 'no buy year', que anima la gent a no comprar roba durant un any. Ara que venim de l'època del gran consum, el Nadal, amb aquest inici tan ben situat com el Black Friday, està ja canviant el consumidor, amb noves modes com aquesta? Evoluciona, per si sol, el perfil?

JOAN CARLES CALBET —Doncs sí, hi ha una evolució, hi ha un canvi d'hàbits. El mateix Black Friday, que se celebra a casa nostra des de fa mitja dotzena d'anys, ha introduït un gran canvi i això que és una promoció relativament forçada perquè en el nostre mercat està encaixada amb calçador ja que aquí ni és festa el Dia d'Acció de Gràcies ni es fa només un dia. I per tant això provoca un canvi d'hàbits en relació al Nadal, que és un dies després.

NEUS SOLER —Sí. El consumidor s'està acostumant a poder comprar amb descomptes durant molts mesos de l'any i això augmenta el seu volum de compres. És a dir: es compra més perquè es compra més bé de preu. La qual cosa, per exemple en relació a la roba, significa que podem renovar amb més

frequència el nostre armari. Però és clar, això té una conseqüència negativa pel medi ambient perquè quan més es consumeix, més "mal" li fem al planeta.

Neus, parlàvem a l'inici d'aquestes noves tendències que venen de Suècia i que es van estenent per tot el món occidental, si més no. Fins a quin punt tot això és la mostra d'un canvi de tendència? O només hi ha una sofisticació per part d'un sector dels consumidors?

N.S. —A veure, la veritat és que aquí a casa nostra encara no tenim consciència mediambiental o almenys no tant com en aquests països nòrdics i per tant el fenomen aquí és totalment incipient. Tot i que aquests corrents que deies com el de "no comprar durant un any", el "no buy year", estan marcant tendència a nivell mundial i arribaran aquí també, no hi ha cap dubte. Al final es tracta de què tant empreses com consumidors comencem a prendre consciència de la necessitat de cuidar el planeta i per tant que es prenguin mesures en aquest sentit. Aquests moviments que cites tenen molt a veure amb fer pressió cap a les empreses i reclamar-los responsabilitat, amb una certa amenaça sobre la taula: "Empresa, fes alguna cosa perquè si ho he de fer jo com a consumidor, mira què et pot

passar". Si durant un any un grup de consumidors no compra, l'economia d'aquella empresa es veurà afectada, clarament. Però insisteixo que fenòmens a aquest nivell ocorren en països amb una consciència mediambiental ja molt arrelada. A casa nostra el consumidor comença a reclamar a les empreses una certa responsabilitat mediambiental, ètica... i de moltes perspectives. De moment però ni s'ho aplica a ell mateix ni ho exigeix d'una forma radical, en el sentit de "si no ho fas, jo reacciono". Els mitjans de comunicació estan fent una gran feina perquè estan fent molta pedagogia en relació a aquestes qüestions, que realment hi ha una necessitat i que hem de fer alguna cosa, però el moviment de resposta social... encara és molt incipient.

Joan Carles, fins a quin punt a Espanya i a Catalunya comenceu a veure la translació d'aquest fenomen? O són encara molt iniciàtics? En tot cas està clar que hi ha una part dels consumidors que volen consumir d'una altra manera i això us fa replantejar el vostre esquema de treball, oi? L'exigència és cada cop més alta?

J.C.C. —Tot plegat, com bé dèieu, és un tema incipient. Estem molt lluny d'un país com pot ser Suècia. Però també crec que és un tema que anirà molt depressa, hem de tenir-ho en compte. Jo, per exemple, que com a comerciant veng electrodomèstics, et diria que el primer factor pel qual la gent tria un electrodomèstic o un altre és si és un "A++" o si gasta més o menys llum, o més o menys aigua... això fa uns anys era simplement impensable. Vol dir que al cap del consumidor comença a haver-hi aquesta mentalitat de sostenibilitat, d'ecologia, que fa que tinguin una manera de comprar un pèl diferent de la que tenien i que sigui un valor que cada vegada va a més, el tema de l'ecologia. I en la idea de comprar mateixa, també: se n'adonen que aquest consumisme desbocat és, en si mateix, poc sostenible. En canvi coses com allò del 'made in Spain', del "fabricat a casa", han passat bastant a la història, sobretot en l'àmbit del producte que jo veng. Però el tema sostenibilitat o veure com les coses afecten el planeta... és una cosa que la gent cada cop la té més clara.

Joan Carles, als que venen, fa por que algú proposi no comprar durant un any un

—A casa nostra el consumidor comença a reclamar a les empreses una certa responsabilitat, però tampoc s'ho aplica a ell mateix ni ho exigeix d'una forma radical.

producte? Això és evident que podria tenir un efecte molt pernicios per l'economia d'aquest sector...

J.C.C. —Sí, però més que una tendència anticonsumista, avui el que hi ha és la consciència d'una compra més responsable, més conscient. De saber en tot moment on gasten els teus diners i quin retorn té cap a la societat. Estem en un món, en una economia del benestar, on tots volem tenir serveis cada cop millors, gratuïts, tan en l'àmbit educatiu com el sanitari. I això és possible si es paguen impostos. I clar, cada cop és més evident que hi ha empreses que no paguen els impostos que els tocava o directament que no en paguen. Per tant això és quelcom que la gent quan compra

té 'in mente': cada cop més els consumidors saben quins valors té cada empresa i volen comprar més a aquelles que s'adiuen als seus valors. Hi ha una corrent evidèntissima en això. Parlo molt en relació a la gent jove. Et venen i et diuen: jo en aquesta botiga no hi compraré mai perquè sé que el que produeixen ho fan a través de l'explotació infantil. O que no tracten adequadament els seus treballadors. Són unes coses que fa molt pocs anys eren francament impensables. El preu o com d'atractiu és un producte ja no és tan important com els valors que hi hagi darrera una empresa i de com s'ha fet el producte.

Neus, les noves generacions de consumidors són molt diferents? Es veu clarament unes pautes de consum diferents a les dels seus pares?

N.S. —Sí que tenen una consciència molt més arrelada i funcionen tal com explica va fa un moment en Joan Carles. Ara, la gent gran... jo discrepo d'una cosa que diu ell: quan van a comprar un electrodomèstic, per seguir l'exemple que ha posat ell, aquesta gent gran també es fixa en l'eficiència energètica d'aquell producte. Però a mi em dona la sensació que ho fan més aviat per estalviar, és a dir que darrera l'elecció també hi ha un interès personal, més que un interès per un bé col·lectiu. Gastaré menys i per tant aquest benefici és per mi, en definitiva. M'explico?

J.C.C. —Sí, té raó la Neus, eh? Però vaja, sí algú compra un electrodomèstic que consumeix menys energia i gasta menys aigua o menys sabó, això també és un benefici pel planeta. Valors com la compra de proximitat, que és més sostenible, és una altra qüestió de la qual cada cop anem sent més conscients. Cada cop hem de fer una compra més responsable, més conscient, sabent com invertim els nostres diners.

En aquest sentit, quina opinió els mereix el comerç electrònic, on desapareix l'intermediari —el botiguer—? Precisament són els joves, els grans consumidors d'aquest tipus de plataformes?

N.S. —Bé, és que la compra per internet, entesa globalment, sí que es podria dir que és més avantatjosa pel planeta, perquè evita que cada consumidor es desplaci individualment fins al lloc de compra, que sovint és

un centre comercial i aquests sabem que no estan al centre de les ciutats sinó als seus alentorns i per tant hi anirà en cotxe privat, majoritàriament. Ara, també és veritat que en fer una compra per internet fas que aquell producte te l'emboliquin amb cartró i amb plàstic, després haurà de venir un transportista només per a tu a portar-te el teu paquet i segurament no et trobarà a la primera i haurà de fer un segon i un tercer viatges... De manera que tot allò que en un principi podríem guanyar per fer la compra per internet, després ho perdem.

J.C.C. —Doncs penso el mateix. L'impacte que té la compra *online*, per internet, en quant a tràfic, a mobilitat, enmig d'una ciutat, és espectacular. El cost d'aquesta logística, que molts cops és absurda perquè es fan diversos viatges per entregar un sol producte... fins i tot el tema de les devolucions, que amb les compres *online* és cinc vegades superior respecte les botigues físiques... Tot el tema del *packaging*, d'embalatge... També l'incentivació que suposa d'aquests nou perfil de treballadors que transporten coses i moltes vegades no tenen ni contracte, sous miserables... és tot un model que té tantes coses negatives... Al final és molt més sostenible comprar-te el que sigui en una botiga al costat de casa, no hi ha dubte sobre això: fer-te portar un producte de la Xina té un cost molt més alt pel planeta que comprar-ho a tocar d'on vius, encara que el cost que tu paguis pugui ser inferior en el primer cas.

N.S. —I sobretot, afegeixo, l'agilitat que exigim a aquestes empreses, que per ser competitives et diuen que et porten la teva compra a casa en 24 hores sinó abans. Però això fa que no es pugui organitzar les rutes d'una forma eficient... si els donéssim més temps, podrien fer rutes més eficients i els camions podrien portar molts més productes... és una sèrie de detalls que individualment semblen poca cosa però que sumats i multiplicats pel gran volum de compra que es fa per internet... són molt perjudicials pel medi ambient.

Sobre la lluita històrica entre el comerç urbà i el periurbà: sembla que els 'malls', als Estats Units, estan en decadència. Tot un esquema de valors dels anys 80 —“anar a

passar el dissabte a la tarda al centre comercial, fora de la ciutat”- estaria reculant per reenvigorir el teixit comercial del centre de les ciutats —botigues Apple al centre de Barcelona, per exemple-. El temps us dona la raó, Joan Carles?

N.S. —Doncs sí. Els darrers temps els centres comercials estan traslladant-se als centres de les ciutats perquè pretenen acostar-se al consumidor, que ja no té cap interès en gastar temps en desplaçar-se als afores de les ciutats, i també perquè ja ha passat l'efecte novetat d'aquests espais, propi de fa unes dècades. Al final el que fan les empreses és executar un esquema acció-reacció contínua: tot el que els centres comercials no tenien ho ha volgut potenciar el petit comerç —més

—El preu o com d'atractiu és un producte ja no és tan important per a la gent com els valors que hi ha darrera l'empresa que el fabrica i el com s'ha fet aquell producte en concret. Estem evolucionant.

professionalitat, ser molt més propers als clients, que la gent pugui sortir de casa i trobar-se molts productes diferents i de molta qualitat - i finalment han pensat: intentem també cobrir nosaltres aquestes potencialitats. I per això s'acosten als centres de les ciutats, a veure si poden suplir totes les mancances que tenien fins ara. Veurem com el petit comerç és capaç de reaccionar, ara, novament. Però sempre és aquesta, la dinàmica existent, acció-reacció.

J.C.C. —Nosaltres en aquest país tenim un model molt clar, amb una zona al centre de la ciutat on hi ha tot el comerç concentrat i aquest és un actiu que tenim i que hem de fer el que sigui per preservar-lo, perquè dona activitat, dona llum, dona seguretat... dona vida, en el fons. Altres països on això s'ha perdut, com pot ser França —als anys vuitanta totes les ciutats van obrir centres comercials i els centres històrics van quedar deserts-, ara volen tornar a recuperar aquests centres, com els nostres. Aquí que ja ho tenim funcionant... hem de mirar de no perdre-ho, de què no s'espantlli, no? De fet, una de les grans apostes que fem des de Retail.cat són les APEU, les àrees comercials de gestió públicoprivada, el que en el món anglosaxó s'anomena BID (Business Improvement District, barri de millora econòmica, en anglès), que copia el model dels centres comercials tancats però a l'aire lliure. Aquest mes de gener ha d'entrar una llei al Parlament de Catalunya per establir aquest model a casa nostra: totes les botigues de la zona marcada com a APEU hauran de pagar una quota obligatòria per estar on són però a canvi formaran part d'una estratègia conjunta de promoció, neteja i seguretat, com passa als centres comercials. Això pot fer que el comerç de les ciutats encara millori més i aconseguim que el model es mantingui.

Per últim, quins valors creieu que haurien de guiar els consumidors a l'hora de comprar?

N.S. —Per mi, sempre que es pugui, s'ha d'optar per productes fabricats d'una manera ètica i sostenible. Ara bé, dit això també és evident que tothom arriba on arriba econòmicament parlant i que no cal fer-se mala sang amb això: si jo vaig a comprar un producte ecològic però el seu preu

—De tot el que vulguis comprar, jo proposo comprar-ne menys. Perquè en general consumim molt, fora de les nostres necessitats, moltes vegades per caprici.

s'escapa de les meves possibilitats econòmiques, doncs no podré comprar-lo. I ja està. Però en canvi puc fer moltes accions que no estan directament vinculades a la meua economia, al preu d'un producte, com per exemple fer durar més aquella roba que em compro o reutilitzar-la... entrant en un procés del que ara s'anomena economia circular. Un altre valor que m'agradaria destacar: de tot, menys. De tot el que vulguis comprar, compra'n menys. Perquè en general consumim molt, fora de les nostres necessitats, i moltes vegades per caprici. I amb això —hi torno, en

el mateix sentit que deia abans— no vull dir que t'hagis d'estar de tenir un caprici de tant en tant, evidentment. Però comprem molt sovint per caprici. I finalment, com a tercer valor a potenciar: crec que cal insistir en comprar productes de qualitat. Si els compres *low cost*, com fem ara molt sovint, els hauràs de substituir molt més aviat i això genera més residus. És a dir, que per estalviar-te diners avui acabes fent pagar un preu més alt al planeta demà. Finalment, un tercer consell. A l'hora de regalar, una bona opció —que cada cop està més de moda i m'agrada més—, és obsessionar experiències; és a dir, en comptes de més compres materials, fer un regal consistent a fer una activitat, junt amb el qui l'ha regalat o per separat.

I.C.C. —Un dels valors que sabem que hem d'estar lligats és tot allò que tingui a veure amb sostenibilitat i ecologia: des d'on estan fabricats els productes fins a quin consum tenen fins a de quina manera les botigues tracten els seus residus o els reciclen. És més, penso que qui no estigui alineat amb aquests valors... tindrà un problema amb el mercat. Després un altre valor que jo crec que és molt important és el de l'ètica empresarial: una botiga ha de fer les coses ben fetes, ha de pagar els seus

—Una botiga ha de pagar els seus impostos, ha de col·laborar en el retorn cap a la societat i això els consumidors també ho han d'apreciar i valorar.

impostos al lloc on toca, ha de col·laborar en el retorn cap a la societat i això els consumidors també ho han d'apreciar i valorar. I per últim, voldria destacar la confiança. La confiança que té el comprador amb aquell que li ven un producte quan va a un comerç de proximitat: sap que no l'enganyen, que li vendran un producte de qualitat... saber que pots tornar a una botiga, si tens un problema, i que sigui presencial... doncs sembla una cosa molt evident però no ho és tant. En canvi es nota quan tens un problema; per internet tot és molt més difícil.

CAPITALISME CONSCIENT

Josep Ametller, de l'origen al client

El director general d'Ametller Origen forma part de la vuitena generació d'una família d'agricultors de Sant Martí Sarroca. El 2001 va crear la primera botiga Casa Ametller amb el seu germà i avui ja en són més de noranta a tot Catalunya.

REDACCIÓ

en col·laboració amb
Fundació Capitalisme Conscient

Quina filosofia hi ha darrera de Casa Ametller?

Casa Ametller neix amb l'objectiu d'extrapolar la nostra experiència al mercat ambulant durant més de vint anys, on veníem els aliments que produïa el pare amb tot el seu amor. D'aquí va sorgir la nostra proposta de valor. Una integració vertical des de l'origen fins al client final. Des del principi hem tingut la intenció de crear valor, d'apostar per la qualitat per sobre de tot. Hem fet algun estudi on hem pogut demostrar que, després de la nostra arribada en un nou barri, els veïns que viuen a menys de deu minuts caminant de la nostra botiga consumeixen més d'un trenta per cent de fruita i verdura al cap de l'any. I això per nosaltres és crear valor a la comunitat, al sector, al territori, als agricultors, etc.

Apostar per certs valors és avui menys productiu o rendible?

No ho crec. Una empresa amb propòsit ha d'avantposar els seus valors per sobre de tot. Potser a curt termini pot representar prendre alguna decisió que et faci perdre rendibilitat, però la fortalesa d'una empresa que es deixi guiar pels valors és tan gran que és molt difícil que els resultats no acabin arribant en un mig o llarg termini.

De petit, vostè ja volia ser fruïter...

Sí, quan de ben petit notava l'afecte que tenien els clients cap els productes que cultivava el meu pare amb tot el seu amor, va créixer en el meu ADN una vocació: fer arribar a la comunitat aliments amb ànima. I

ara, 35 anys després, sento que des de Casa Ametller ho hem aconseguit i això ens fa extremadament feliços.

Per quins aspectes bàsics creu que hauria d'apostar un empresari conscient?

Avui el món digital ha apoderat la comunitat i aquesta necessita connectar emocionalment amb les empreses que pretenguin vendre'ls productes o serveis. Però només les empreses que tinguin un propòsit i uns valors clars podran connectar amb la comunitat. Així, doncs, gràcies a la digitalització, aconseguirem que les empreses es deixin guiar per uns propòsits i valors que ens faran a tots molt més humans.

A Casa Ametller ja no hi ha bosses de plàstic. La sostenibilitat és el gran repte del moment, pels comerços?

La sostenibilitat és un dels compromisos que haurem de tenir totes les companyies. Però, sobretot, hem de fer les coses amb el cap; si només ho fem de cara a la galeria, podem prendre decisions que siguin contraproduents. Hi ha moltes accions que noto que es prenen amb una visió de curt termini, per tenir bona imatge. Per exemple, si et dic que un envàs de vidre d'un sol ús és menys sostenible que un envàs d'un sol ús de plàstic monocapa, t'ho creuràs?

Costa de creure, sí.

Doncs és així, ja que reciclar el vidre és molt més costós des del punt de vista mediambiental que no pas els plàstics monocapes. Aquest és un clar exemple de prendre decisions sense tenir tota la informació.

Nosaltres, per evitar equivocar-nos, hem creat un consell assessor d'experts perquè ens validin totes les nostres iniciatives. I hem creat un programa que hem anomenat FemOrigen a través del qual documentem totes les accions de millora que tirem endavant, siguin mediambientals o de salut. Cada acció de millora li diem "llavor" i li donem un número, per tal de monitoritzar la millora. Totes les llavors estan disponibles a la nostra web i qualsevol integrant de la nostra comunitat (ametllerenc o client) és lliure de fer propostes de millora. Sempre que s'aconsegueixi una millora superior al vint per cent ja és digna de registrar-se a FemOrigen. Nosaltres volem millorar de manera permanent i fer-ho des del rigor, no des de la demagògia.

MONOGRÀFIC

Existeix el sentit comú?

En el moment en què des de diferents ideologies s'apela al sentit comú, ens preguntem què és i si realment és general.

ENTREVISTA

“El sentit comú serveix al populisme i a la resistència”
Teresa Hoogveen

OPINIÓ

Gregorio Luri
El sentit comú i les virtuts de la gent corrent

OPINIÓ

Joan Cuscó
Seny i sentit comú

OPINIÓ

Claudi Alsina
L'aprenentatge del sentit comú

Dibuixant sobre el tema

TONI BATLLORI

Existeix el sentit comú?

TERESA HOOGEVEEN

Llicenciada en Filosofia i membre del Seminari de Filosofia i Gènere-ADHUC

“Avui el sentit comú pot ser una eina pel populisme, però també una força de resistència”

En aquesta conversa fem un viatge històric pel tractament filosòfic del concepte ‘sentit comú’, des dels seus orígens i fins a l’ús polític actual, amb una filòsofa que ha estudiat el tema amb profunditat.

MARIA COLL / FOTOGRAFIES: SERGIO RUIZ

Existeix el sentit comú?

El sentit comú actualment està en boca de tothom: periodistes, pedagogs, polítics, sociòlegs... Sembla l'ingredient bàsic d'una recepta útil per a tots els problemes. Des de ben antic, la filosofia ha reflexionat a l'entorn aquest concepte, tan interessant com difícil de definir. Per intentar acotar-lo conversem amb Teresa Hoogveen, llicenciada en Filosofia, membre del Seminari de Filosofia i Gènere-ADHUC Centre de Teoria, Gènere, Sexualitat de la Universitat de Barcelona, però, sobretot, autora d'una anàlisi sobre la gènesi i l'elaboració del concepte 'sentit comú' en Immanuel Kant.

Existeix el sentit comú?

El sentit comú és un concepte molt interessant, però al mateix temps també molt problemàtic. Encara que Aristòtil ja parlava del *sensus communis*, al llarg de la història hi ha un desplaçament semàntic del terme molt fort. És a dir, allò que avui entenem per sentit comú –que tampoc tenim massa clar què és–, no té res a veure amb allò que ens plantejava Aristòtil. Dit això, podríem plantejar que hi ha algunes formes de sentit comú que sí existeixen.

Comencem pel primer, doncs. A què es referia Aristòtil quan parlava de *sensus communis*?

Aristòtil, quan descriu els sentits amb els quals nosaltres accedim al món, explica: una persona podria veure el color d'aquesta taula, sentir el tacte de la taula, escoltar el soroll de la taula quan la mous d'un lloc a un altre... però no unir aquestes percepcions i, per tant, no sabria generar un objecte complet. De fet, una persona podria veure el color d'aquesta taula en diversitat de llocs diferents. Per a Aristòtil, el *sensus communis* és aquell sentit que no és ni vista, ni oïda, ni tacte, ni olfacte... sinó el sentit que ajunta la informació que ens ve dels cinc sentits i que ens permet generar objectes complets. I és a través d'aquests objectes que tenim un coneixement del món. Aquesta, com veurem després, és una idea de sentit comú radicalment diferent a les posteriors.

Avancem una mica. Vostè ha treballat especialment Kant. Què en deia ell del sentit comú?

Kant plantejava el sentit comú com un estat previ a les facultats humanes. El filòsof alemany parlava de cinc facultats: la sensibilitat –els sentits, la forma con nosaltres rebem la realitat–, la imaginació, la raó, l'enteniment i la facultat de jutjar. Segons ell, aquestes cinc facultats generen la nostra forma de relacionar-nos amb el món. Per Kant, el sentit comú seria allò previ que permet que aquestes cinc facultats s'entenguin entre elles.

Per tant, podem dir que Kant parla d'un sentit comú més individual que grupal?

Sí. Kant parla d'un sentit comú comunitari, però en el sentit que tot ésser humà té aquest element previ a les facultats que garanteix que s'entenguin entre elles, la qual cosa no vol dir que tothom tingui els mateixos judicis sobre la realitat.

Què voldria dir que el sentit comú permeti que “les cinc facultats humanes s'entenguin entre elles”?

Doncs, per exemple, que la imaginació tingui la capacitat d'agafar el que ens dona la sensibilitat i generar representacions. I que, després, l'enteniment pugui treballar conceptualment aquestes representacions... Ara bé, la pregunta filosòfica és: els homes tenim aquestes facultats, però estem segurs que aquestes ens donen una visió del món fiable? Descartes, per exemple, posa en dubte que existeixi un món extern. Kant, en canvi, afirma que el sentit comú ens assegura l'accés al món i, com que tots en tenim, ens permet comunicar-nos entre tots els éssers humans. Però com que es tracta d'un concepte molt ampli de sentit comú, no ens dona gaire idea de com hem de jutjar el món.

Abans deia que hi ha diverses formes de sentit comú. Quines?

Sí, hi ha diferents accepcions de sentit comú. Podríem parlar de sentit comú en referència a certs coneixements amb els quals tots hi estariem d'acord. Per exemple: “No posis la mà al foc”, “Abriga't quan fa fred”, “No mosseguis la mà de qui et dona de menjar”... Hi ha un tipus de sentit

comú que té a veure amb les experiències que l'ésser humà ha adquirit al llarg de la vida i del qual n'ha extret un coneixement que esdevé de sentit comú.

Certament amb aquest tipus de sentit comú segurament tots hi estariem d'acord... Aquest no seria el sentit comú polèmic.

No. Una de les parts més interessants del sentit comú és veure com s'ha usat políticament al llarg de la història. Hi ha un llibre molt recomanable sobre aquest tema, *Common Sense. A Political History* (“Sentit comú. Una història política”) de Sophia Rosenfeld. Aquesta autora analitza els diferents usos del sentit comú des del segle XVIII a Anglaterra. En la primera definició relacionàvem el sentit comú a l'experiència, però també hi ha una altra possible definició de sentit comú: allò sobre el que tots hauríem d'estar d'acord.

És en aquesta definició i en l'ús polític del terme quan es produeix una instrumentalització del sentit comú?

En el fons, quan parlem del sentit comú com “allò en què tots hauríem d'estar d'acord” no hi ha una intenció clara d'instrumentalitzar. De vegades ho fem conscientment, però de vegades inconscientment. És diferent dir “hi ha certes coses que tots sabem” –és una afirmació descriptiva– o “en certes coses tots hi hauríem d'estar d'acord” –aquesta és una afirmació normativa–. En aquest darrer cas la persona estableix un marc i les persones que no entren en aquest marc en són excloses. De fet, en el nostre dia a dia, sovint fem servir el sentit comú normativament; és a dir, no parlem “d'allò en què tots estem d'acord”, sinó “d'allò sobre el qual tots hauríem d'estar d'acord”.

En aquesta evolució històrica, en quin moment el sentit comú adquireix aquest nou rol?

Segurament en el segle XVIII. En aquest moment hi ha la necessitat de generar un concepte que assegurí que hi ha certes coses sobre el món que són certes sí o sí. En aquesta època es busca que hi hagi certes afirmacions que no es posin en dubte, per exemple: “Déu existeix”. Aquesta frase es

Existeix el sentit comú?

considera –o com a mínim es pretén que sigui– de sentit comú. “Si poses la mà al foc et cremes” era de sentit comú fa tres-cents anys i encara ara. Però quan parlem de sentit comú com a opinió de la majoria, és obvi que allò que es considerava sentit comú abans... potser avui ja no ho és. Per tant, podem dir que l’opinió de la majoria és sentit comú? Perquè si el sentit comú és allò que pensa la majoria i sota aquesta premissa jutgem el món... Què passa amb les minories? Les minories no tenen els mateixos valors, maneres i oportunitats de relacionar-se amb el món que les majories?

Alguns intel·lectuals critiquen que el sentit comú, entès com la imposició de la majoria, coarta la llibertat de la persona... Hi estaria d’acord?

Kant i Hannah Arendt precisament posen això en joc. Kant distingeix entre el sentit comú, la facultat prèvia que permet que les cinc facultats humanes s’entenguin entre elles, i l’enteniment comú, que és quan afegim conceptes. Per ell, l’enteniment comú és un mètode que tenim per donar la nostra opinió i els nostres judicis sobre el món. Kant no determina el contingut de les coses que nosaltres diem sobre el món, sinó el mètode.

D’aquesta manera la llibertat de l’individu no en surt perjudicada...

No. Kant diu quina és la forma d’enteniment comú i proposa tres màximes: pensar per un mateix, que vol dir eliminar els prejudicis que puguis tenir; pensar obertament, que vol dir no pensis des de la teva posició del món sinó també des del posicionament d’altres éssers humans tan llunyans a la teva perspectiva com sigui possible; i, finalment, pensar consegüentment, és a dir, no contradir-se a un mateix. Aquí, com que Kant s’allunya completament de la idea actual que tenim per sentit comú, permet de fet a l’home una total llibertat de pensament. Precisament discuteix el fet que tots haguem de tenir una sensibilitat comuna i que tots haguem de pensar des d’allà. Per ell, el sentit comú és un mètode, una manera de pensar.

També citava Hanna Arendt. Quina és la seva reflexió a l’entorn del sentit comú?

“Podem dir que l’opinió de la majoria és sentit comú? Perquè si el sentit comú és allò que pensa la majoria i sota aquesta premissa jutgem el món... Què passa amb les minories? Les minories no tenen els mateixos valors i oportunitats que les majories?”

Arendt no té un posicionament tan clar com Kant; juga amb dues definicions de sentit comú. Una, extreta del filòsof Maurice Merleau-Ponty i relacionada amb una estructura perceptiva, diu: el sentit comú ens dona una percepció del món, en el sentit de realitat, que és compartida. L’altra, una definició més kantiana, en el sentit que ajuda a construir un món més humà compartit entre nosaltres. I només en aquest món humà hi ha política, a la natura no hi ha possibilitat de política. Una de les grans preguntes d’Arendt és: si no tenim uns valors compartits, com podem jutjar esdeveniments polítics com els que han tingut lloc al món a la primera meitat de segle XX? Cal recordar que la política d’Arendt es basa en les diferències: hem de construir un món comú d’acord amb les diferències. A partir d’això, doncs, el sentit comú, segons

Existeix el sentit comú?

ella, seria l'habilitat de comunicar-nos entre nosaltres des d'una certa imparcialitat i fer una representació del món que, al nostre judici, ens permeti posar-nos en marxa, és a dir, actuar.

Actualment molts partits polítics apelen al sentit comú com l'ingredient màgic que pot solucionar tots els problemes.

No crec que avui el sentit comú sigui la solució de res. El sentit comú només determina el camp discursiu sobre el qual es pot treballar. Quan Pablo Iglesias, el líder de Podemos, diu que el seu ministeri o el possible govern de coalició és una cosa de "sentit comú" no dona una solució, només diu: "Si no hi estàs d'acord, es que no entens res". Quan Vox fa una campanya amb el lema *El sentido común no entiende de etiquetas*, tampoc dona cap solució, només afirma: nosaltres som subversius i ser de Vox no és dolent. Per a ells el sentit comú és un marc discursiu dins el qual tothom ha de parlar, i en el moment que un es desplaça d'aquest marc és expulsat i s'acaba

“El sentit comú és un aprenentatge si ens referim a qüestions bàsiques generades a partir de l'experiència com seria “no posis la mà al foc”, però si entenem el sentit comú com la forma de percebre el món, és més aviat innat”

la possibilitat de conversa o de diàleg. El sentit comú no dona arguments, només limita el camp discursiu.

Podríem dir que és l'aplicació més anti-kantiana possible del terme...

Absolutament. Aquest ús polític del sentit comú ja ve des del segle XVIII. Per exemple, Thomas Paine, en el llibre *Common Sense*, defensa que dins de la comunitat hi ha una forma comuna de percebre el món i assegura que aquest sentit comú és el que té raó. Fins i tot, afirma que el sentit comú es pot educar, és a dir, es pot generar un sentit comú més comú encara. Però si pensem una mica ens adonem que és molt estrany que tothom pensi igual si no es tracta d'afirmacions òbvies com “no posis la mà al foc”.

Això vol dir que el sentit comú és innat o és fruit d'un aprenentatge?

El sentit comú pot ser tant una facultat com un conjunt d'aprenentatges quan ens referim a qüestions bàsiques generades a partir de l'experiència com seria la de “no posis la mà al foc”. Si entenem el sentit comú com la forma de percebre el món, seria més aviat innat. Però sobre això caldria una reflexió amb més profunditat.

Ferrater i Mora va escriure: “L'home amb sentit comú és l'home incapaç d'enlairar-se per damunt del que és habitual i rutinari”. El sentit comú limita les nostres capacitats?

Amb aquesta frase ell es refereix al sentit comú que toca de peus a terra i que sempre ens deixa tancats dins d'una certa forma de veure el món i que no deixa marge a la imaginació. Si pensem en la definició que planteja Kant, crec que el sentit comú no ens fa perdre espontaneïtat. Ara bé, si entenem el sentit comú com allò que es basa en una única experiència i que a partir d'aquesta es van fent judicis constants, sí que tanca les nostres valoracions del món.

Molts autors catalans relacionen el seny amb el sentit comú...

Sí, hi ha debats molts interessats sobre aquest tema entre Ferrater i Mora i Ausiàs March. Si concebem el seny com a prudència entenem millor les reflexions d'alguns d'ells; però bo i així, si pensem en la

possibilitats d'altres maneres de veure el món, crec que un pot innovar i al mateix temps també ser prudent.

Per què ha interessat tant el sentit comú a la filosofia?

Per diversos motius. Cal tenir en compte que Aristòtil ja en parla, si bé en termes radicalment diferents, i ell és un dels filòsofs més llegits de la història. A més, és un concepte bastant problemàtic. Ara, sobretot en filosofia política, crec que hi ha molta necessitat de redefinir-lo –perquè ha arribat a un punt que moltes vegades ja no sabem ni de què estem parlant– i, sobretot, treballar-lo. Actualment el sentit comú pot ser una eina pel populisme –jo estableixo un marc discursiu, dic que això és sentit comú i aconseguixo que la gent pensi que ho és–, però també pot ser una força de resistència: es pot aconseguir que el sentit comú tingui incisió dins de les institucions. En resum, en aquest moment no tenim clar que el sentit comú, com semblaria proposar Arendt en alguns moments, sigui útil per lluitar contra l'autoritarisme.

En el moment que més es parla de sentit és quan menys clar tenim què és el sentit comú.

Efectivament, és així. Quan els polítics tenen tanta necessitat de parlar de sentit comú és que volen apropiarse d'alguna cosa. Tots fem servir la paraula quotidianament com una cosa descriptiva –“això és de sentit comú”, diem–, però el sentit comú sempre corre el risc de ser una qüestió normativa.

En un moment de sobreinformació com l'actual... És més difícil tenir sentit comú?

Fa uns dies una persona em deia respecte això: “És molt difícil pensar des del màxim de posicions possibles. Així mai diríem res sobre el món”. És una qüestió de pràctica i cal discernir tota la informació que ens arriba. El problema actual és que normalment la informació que tenim ja està seleccionada, mitjançant algoritmes, segons els nostres propis interessos. Si ens deixem arrossegar per les xarxes socials sense cap criteri, podem arribar a creure que tot el món pensa com nosaltres.

“Quan els polítics tenen necessitat de parlar de sentit comú és que volen apropiarse d'alguna cosa. Tots fem servir la paraula com una cosa descriptiva, però el sentit comú sempre corre el risc de ser una qüestió normativa”

EXPERTA EN EL CONCEPTE DE SENTIT COMÚ

Teresa Hoogeveen és membre del Seminari de Filosofia i Gènere-ADHUC Centre de Teoria, Gènere, Sexualitat de la Universitat de Barcelona des del 2016. Va graduar-se en Matemàtiques i Física per la University College Roosevelt, centre adscrit a la Utrecht University (2010, Països Baixos) i en Filosofia per la Universitat de Barcelona (2016), va obtenir el màster en Pensament Contemporani i Tradició Clàssica (2018, menció en Pensament Modern) a la mateixa universitat,

amb un treball de final de màster dirigit pel Dr. Salvi Turró sobre la gènesi i l'elaboració dels conceptes de sentit comú i comunicabilitat en la Crítica de la facultat de jutjar, d'Immanuel Kant, i la posterior lectura d'Hannah Arendt. Actualment és investigadora predoctoral (FI) i investiga el concepte de diferència en el pensament de l'escriptora i filòsofa feminista Françoise Collin, amb la supervisió de la Dra. Fina Birulés i la Dra. Carmen Revilla.

Existeix el sentit comú?

GREGORIO LURI

Doctor en Filosofia i expert en pedagogia

EL SENTIT COMÚ I LES VIRTUTS DE LA GENT CORRENT

Preferiria molt més ser governat per les primeres cent persones d'una guia telefònica que per cent catedràtics d'ètica. L'home del carrer sap que els seus deures són els seus deures i que sempre ha estat honorable complir-los; mentre que l'intel·lectual necessita saber què significa "deure", "complir", "seu" i "honorable". El resultat és que el primer té respostes no fonamentades davant la vida quotidiana i, el segon, dubtes fonamentats davant l'Acadèmia. Mentre el primer té confiança en les seves normes, la raó filosòfica crítica és, per naturalesa, desconfiada i sospita que sempre pot haver-hi una pregunta amagada i no percebuda darrera cada convicció. La vida, però, sempre es presenta amb urgències, reclamant respostes immediates. No s'atura a esperar que se'ns il·lumini la intel·ligència amb una mostra definitiva de certesa...

El sentit comú confia en la llengua i en les normes quotidianes que han demostrat la seva capacitat per produir i preservar una certa estabilitat i previsibilitat en les coses humanes. Aquesta confiança és imprescindible si no es vol simplement viure, sinó que s'aspira a conviure.

El sentit comú no s'improvisa, sinó que es decanta, està filtrat per l'experiència de la convivència de diferents generacions, confia en la transmissió, veu en els hàbits col·lectius una saviesa ritualitzada que permet l'anostrament i la intel·ligibilitat mútua. Podem acceptar que molts d'aquests hàbits funcionen com a prejudicis, però el que importa realment és el tipus de persona que poden donar de si. El sentit comú creu en el valor de la inèrcia i se sent més còmode compartint un got de vi amb els amics que imaginant utopies col·lectives. La inèrcia del gest educat i de paraules com "gràcies", "perdó",

"si us plau", "confio", "tens raó"..., l'ocupació en els propis afers, el gaudi d'una emulació raonable, la convicció que la propietat privada és una condició imprescindible de la llibertat, el valor de la família, l'amistat, la solidaritat espontània, la reciprocitat, la pau, l'esforç, la iniciativa, l'honestat... Són aquestes inèrcies les que proporcionen una patina de dolçor a la vida de cada dia. El sentit comú s'estima amb orgull el riure, el matrimoni, la cervesa compartida, la nit de Sant Joan... i, per suposat, el lloc on vivim, que, sense cap dubte, és el millor del món.

L'home normal i corrent no és infal·lible, però acostuma a ser prudent. S'equivoca, no hi ha dubte, però no s'embolica en disquisicions sobre el Bé. És limitat, però ho sap, i per això busca la manera de compensar les seves mancances. La seva elecció moral sol estar dirigida per la imatge del tipus de persona que voldria ser. No acostuma a preguntar-se què diu la llei moral, sinó quina conducta el farà sentir-se orgullós de si mateix davant la seva comunitat. Habitualment és més savi a casa seva que el que és un savi en una casa aliena. El sentit comú és capaç de moralitzar l'orgull i d'entendre perfectament el valor dels refranys i històries morals que circulen de boca en boca. Entén que ni el principi repressor pot ser reprimat ni la necessitat de la llei pot ser legislada.

Sense l'experiència moral sana de la gent corrent, no hi ha societat moral. Aquesta experiència no és infal·lible, però les causes humanes nobles mai no són perfectes. Per això és moral el compromís sincer amb causes nobles i imperfectes.

Si ens hi fixem bé, estem parlant d'hàbits no mercantils de conducta, és a dir, dels valors de l'home corrent que tant van defensar Orwell i John Dewey. Tots dos van descobrir en les conviccions espontànies de l'home del carrer el principal baluard moral contra el totalitarisme. A

Existeix el sentit comú?

Freedom and culture (1938) Dewey reconeix obertament que l'estat de coses en els països totalitaris l'empeny a defensar el "common man", perquè "pot ser comú, però per aquesta mateixa raó proporciona un cert equilibri, i la balança equilibrada és un suport més ferm de la democràcia del que pot ser-ho qualsevol llei particular, fins i tot les escrites a la Constitució".

Contemporani d'Orwell i Dewey va ser el filòsof G. E. Moore, que es va ocupar de la moral popular en dos llibres importants, *Principia Ethica* i *Ethica*. Hi va confrontar el realisme ingenu de la gent que, quan diu que una cosa és bona, és perquè hi creu, amb la crítica de l'intel·lectual que sosté que quan diem que una cosa és bona volem dir en realitat que pensem que ho és. La seva conclusió va ser que hi ha més arguments per donar suport filosòfic al realisme ingenu de l'home corrent que al subjectivisme sofisticat de l'intel·lectual. Moore va ser el primer a oferir-nos una formulació científica de la moral de l'home corrent.

Els grans tirans del segle XX, amb una notable capacitat per a l'autoengany, es qualificaven ells mateixos de filòsofs o, si més no, es veien com els realitzadors d'una filosofia científica.

Faig meva molt gustosament la reivindicació que Josep Pla fa del burgès, convencional i previsible, que protagonitza de *L'auca del senyor Esteve* de Santiago Rusiñol. És vulgar, però seriós; insignificant, però positiu. No és genial, però sí eficaç. Gràcies als milions de senyors Esteve que poblen la Terra, conclou Pla, podem disposar d'aquest trosset de tolerància que fa possible l'existència humana.

El sentit comú i la "moral fashion"

Adam Smith diferenciava entre els dos sistemes morals que podem trobar a les societats modernes: el del sentit comú i el de la "moral fashion". Aquest últim es caracteritza per la seva extraordinària capacitat per a la autoindulgència. Mentre que la gent de sentit comú té problemes de consciència, els de la *moral fashion* tenen frustracions. Mentre que l'ideal de la moral del sentit comú és un món on tots ens mantinguem fidels als nostres compromisos, l'ideal del "people of fashion" és un món sense frustracions. El sentit comú ens diu que hem de ser virtuoses per poder aspirar a la felicitat; la *moral fashion* ens diu que si no som feliços, no podem ser virtuoses.

La moral del sentit comú és estricta i austera, i segons Smith és majoritària entre les classes populars, que creuen en la importància de la voluntat, la responsabilitat, l'honorabilitat i la vergonya; mentre que la "moral fashion" és més permissiva i relativista i té un punt nihilista. Smith pensava que la gent corrent sempre seria partidària de la rigidesa moral. Però en les societats modernes les coses semblen estar canviant. La causa, al meu parer, és que la moral del sentit comú s'està quedant sense defensors.

Tres confessions finals:

Primera: la meva utopia és una comunitat raonablement

prudent formada per ciutadans que es comporten educadament en els diferents àmbits en els que desenvolupen les seves vides, aprenent els uns dels altres amb plena consciència del valor de la unitat que fa possibles les seves diferències.

Segona: el nihilisme és el resultat de la substitució de la prudència per la ciència.

Tercera: l'home corrent viu de forma apromblemàtica en el sentit comú; l'intel·lectual, viu, imprudentment, contra el sentit comú; el filòsof viu prudentment en el sentit comú per mantenir viva la necessària imprudència de la llibertat de pensament.

Gregorio Luri és mestre de professió, doctor en Filosofia per la Universitat de Barcelona i autor de diversos llibres

“El filòsof viu prudentment en el sentit comú per mantenir viva la necessària imprudència de la llibertat de pensament”

Existeix el sentit comú?

JOAN CUSCÓ

Doctor en Filosofia i conservador de l'Arxiu Musical de Vinseum

SENY I SENTIT COMÚ

Es diu que pels catalans el “seny” és una paraula màgica. Un “mantra” que defineix una manera de fer, el “caràcter català” i la “nostra” identitat. Cert que el concepte és present en la cultura catalana des de l'època medieval per parlar de les campanes més grans, que eren anomenades “seny major” i, per extensió, per parlar de l'ordre que s'instaura amb els tocs de campanes: el *tempo* de la vida en comú (per transmetre informacions dins la comunitat, marcar els temps de la vida quotidiana i de la vida litúrgica,...). En definitiva, per establir un ordre i delimitar un espai de civilització compartida.

També el “sentit comú” s'usa parlar de la manera de ser dels catalans i de la filosofia catalana. I sovint els conceptes de “seny” i de “sentit comú” es fan sinònims. El “sentit comú” també implica un ordre en comú i hi ha qui ha vist, o ha volgut veure o fer veure, que el “seny” i el “sentit comú” són la mateixa cosa; però el seny implica un ordre en moviment i el sentit comú un ordre quiet. Són formes d'organització i de reconeixement en comú, l'un és consuetud i l'altre tensió. El primer són “valors en comú” i el segon “creació de valors comuns”. L'un és substancialista i l'altre existencialista. L'un és apol·lini (o dalià) i l'altre dionisiac (o picassià).

Seny i política

S'ha vinculat al seny amb la filosofia i amb la política, i des del 1900 és vist com un element de construcció de Catalunya materialitzat en la Renaixença i el Noucentisme. L'any 1922, *Catalunya Gràfica. Revista Catalana d'Informació Nacional i Estrangera* es proposa “refer la nostra personalitat desdibuixada per unes centúries

d'ensopiment [...]. Reproduïrem els nostres antics monuments que ens demostren la història d'un art que ens fou glòria. Farem conèixer les obres dels artistes actuals, en els quals hi sentim bategar l'emoció de la vida [...] I farem conèixer de les altres nacionalitats tot quan pugui ésser-nos de profit”. Per Xènius i J. V. Foix el seny és civilitat, personalitat i afirmació. Amb ell Catalunya construeix una personalitat forta per obrir-se al món. L'eina del catalanisme per rehabilitar la pròpia llengua i tenir veu al món.

El seny és fer brostar un nou sentit i un nou ordre: qui, a partir d'un sentit comú, fa aparèixer un sentit propi. A principis de la dècada del 1920, Carles Cardó reflexionà sobre la consciència nacional de Catalunya, les relacions entre Catalunya i l'Estat espanyol i la projecció internacional de la cultura catalana per dir que en les discussions entre els “vells” regionalistes (a qui s'atorgava la qualitat del seny) i els nous “nacionalistes” (que volien construir un nou país i s'acusà d'eixelebrats), els qui tenien seny eren els nous (els vells representaven el sentit comú a transformar). Els primers eren la gent d'ordre i confonien seny amb sentit comú. I cal fugir d'aquest error perquè els catalans som com la música de Beethoven: apassionats i serens. Cardó defensà el “seny musical” dels catalans perquè rere la serenitat de les formes musicals hi ha una passió que els dona vida i les fa evolucionar. El seny, doncs, no és oposat a la rauxa sinó que la rauxa i el sentit comú són elements del seny. I en això s'acosta molt a Eugeni d'Ors.

Seny i rauxa

Des de l'esquerra, Rodolf Llorens i Àngel Carmona digueren que la Renaixença va triomfar en aconseguir que els ploraners típics de l'alta cultura i els riallers irreverents de la cultura popular es retrobessin en un mateix objectiu de construcció nacional. Per tant, si volem avançar no

Existeix el sentit comú?

podem dividir els catalans entre assenyats i arrauxats. La cultura i la política avancen quan ambdós elements hi són presents i es barregen. I el que permet la mescla és la “voluntat d’èsser”, ja que posa en moviment el sentit comú i la rauxa per construir el seny.

Rodolf Llorens i Antoni Rovira i Virgili digueren que si repassem la història som “tabalots, tocacampanes i tocats del bolet” i atacaven l’assimilació del seny al sentit comú: “El monosíl·lab ‘seny’ (de *signum*) és per als catalans una paraula cabalística, un abracadabra curt, que ens enlluerna, ofusca i confon. Mentre Gabriel Alomar investia la *‘mediocridad cautelosa y tímida que se ha llamado seny’*, Eugeni d’Ors pensava que amb la Doctrina del Seny podia fer una filosofia catalana segons l’harmonia i l’ordre i d’un principi de figuració, que resolgués l’oposició entre les dues crítiques kantianes, la de la raó pura i la de la raó pràctica”.

Rodolf Llorens i Gaziell posen l’accent en la “voluntat d’èsser” ja que després d’anys i panys de ser un poble dissortat i amb poca visió política els catalans seguim drets, gràcies a persones com Lluís Companys i Salvador Seguí que, com que no eren ni teòrics ni utòpics, lluitaven pel progrés “material” i “espiritual” al mateix temps i cercaven trobar en el seny l’equilibri sempre efímer entre el sentit comú i la rauxa: entre els oposats (com el nacionalisme i l’obrerisme).

Seny i República

L’any 1930 Gaziell reflexionà sobre el “seny polític”. Si Cardó en parlà en el context de la batalla entre la Lliga i els joves nacionalistes, Gaziell ho fa després de la Dictadura de Primo de Rivera, quan treuen el cap diferents tipus de catalanisme, i diu que el seny consisteix a veure la pluralitat com un valor positiu. El seny ha de servir per

treballar en dues direccions complementàries: “Catalunya endins” i “Catalunya enfora”. El “seny polític” és saber trobar l’harmonia entre els hereus de la Mancomunitat de Catalunya i en saber que ja no hi ha ni hi pot haver un “catalanisme” sinó “catalanismes”; que cal aprendre a harmonitzar la pluralitat, la teoria i la praxi, l’acció i la reflexió, l’ideal i el material.

L’any 1932 l’Esquerra Republicana se sent hereva del seny i diu que Francesc Macià ha demostrat la possibilitat de construir la nació en proclamar la República Catalana. Manel Galés diu: “Sumem l’Estatut i anem a implantar-lo perquè en l’Esquerra ha encarnat l’esperit nacional, que construeix i governa amb tanta gosadia com seny”. Els d’ERC consideren que han aconseguit, en paraules de Puig i Ferrater, modernitzar i construir.

A Catalunya, però, la visió del “seny” com a prudència i com sentit comú mai no mor. I aquesta es va infiltrar en la Transició cap a la monarquia parlamentària. Els catalans havien de fer-hi el paper del “poble amb seny”: del pacte i de la prudència lligats als interessos de les elits dirigents i mercantils. Santiago Udina Martorell i Julián Marías promogueren aquesta visió. Per això Josep Maria Corredor va dir que no s’havia sabut harmonitzar políticament la utopia i la realitat. Que no s’havia posat en joc el seny.

Joan Cuscó és doctor en filosofia i s’ha especialitzat en musicologia. Conservador de l’Arxiu Musical de Vinseum.

“El seny és l’eina del catalanisme per rehabilitar la pròpia llengua i tenir veu al món. El seny és fer brostar un nou sentit i un nou ordre: qui, a partir d’un sentit comú, fa aparèixer un sentit propi”

Existeix el sentit comú?

CLAUDI ALSINA

Matemàtic i catedràtic de la facultat d'Arquitectura de la UPC

L'APRENTATGE DEL SENTIT COMÚ

La qüestió que ens plantegem en aquest escrit és si el sentit comú és quelcom innat a les persones o bé es pot ensenyar i aprendre. Però com que el tema del sentit comú té concepcions molt diverses, convé revisar-les breument.

Una primera concepció del sentit comú és entendre aquest com a complement sensorial, el que Ferrater Mora en el seu *Diccionari de Filosofia* va qualificar com “la consciència del sentir”. Aquest sentit comú és el que ens permet distingir realitat de fantasia, separar el que és plausible del que és fantàstic.

Una segona concepció del sentit comú seria el del saber més bàsic, el que jutja les coses de forma prudent i convida a actuar en la vida de forma raonable. Es tractaria doncs d'una forma de saviesa elemental i popular, un saber de principis primordials avalats per l'experiència, un saber reaccionar més basat en la intuïció que en els estudis.

Una tercera concepció seria entendre el sentit comú com un bé social compartit: creences, opinions sensates, coneixements, etc... que són compartits per la comunitat en la qual actuem i que són considerats socialment vàlids, prudents, raonables, acceptables. És el fer allò que tothom considera apropiat fer, el que toca fer. No obstant el filòsof Voltaire ja va dir: “El sentit comú no és gens comú”.

Dels tres casos que acabem de comentar se'n deriva que el sentit comú, com a sisè sentit, és quelcom compartit per tothom, un atribut que anem adquirint al llarg de la vida i que es compartit socialment. En aquest marc el desenvolupament del sentit comú no estaria lligat a la formació; el seu domini sols dependria de la vida real compartida.

Voldríem exposar ara una quarta alternativa: el sentit comú competencial. Creiem que per a la nostra vida actual el que més ens interessa és, al llarg de la vida, desenvolupar un sentit comú competencial entès aquest com el resultat d'enriquir el sentit comú tradicional com a seny, amb els coneixements adquirits, amb les experiències viscudes i amb l'aplicació d'aquest sentit enriquit a temes de la vida real. Es tracta de pensar, raonar i actuar en contextos actuals.

Aquesta idea prové de l'educació que avui, més enllà dels coneixements a aprendre, fixa l'atenció en el gran objectiu de què allò que s'aprèn se sàpiga aplicar: cal formar en la disciplina i a la vegada en el saber fer un ús correcte dels coneixements. Aquest enfoc competencial que avui està assumit en la programació del estudis a Catalunya, creiem que és l'adequat i el que més ens acosta a les tendències innovadores dels països més avançats.

L'aprenentatge del sentit comú competencial

Per dominar el sentit comú en les concepcions tradicionals abans descrites no es necessita preparació. Però per desenvolupar el sentit comú competencial que acabem de descriure sí que convé una actitud positiva per actuar amb reflexió, observar la realitat, experimentar personalment les situacions, contrastar aquesta experiència amb la generalment descrita per altres, intentar entendre el perquè de les coses, posar en joc el que se sap, tenir consciència del que es desconeix... i tenir sempre el desig de resoldre en positiu els problemes que la vida quotidiana va presentant.

Si l'objectiu és que la gent desenvolupi el sentit comú competencial aleshores cal seguir un procés d'aprenentatge. Cal aprendre a integrar el sentit comú intuïtiu amb les coses disciplinars apreses. No té interès que quan

Existeix el sentit comú?

afrontem temes reals ens limitem al “sentit comú mínim”, prescindint d’elements que el poden enriquir (vegi’s la meua obra *El sentido común a su alcance*, Ariel, 2013).

En resoldre problemes reals –per exemple organitzar un viatge– cal reunir informacions diverses (preus, temps, ofertes, mitjans de transport...), fer càlculs temporals i de costos, comparar les alternatives detectades i prendre decisions. Però un cop feta aquesta aproximació tan racional cal que es faci una revisió crítica general: Convé fer el viatge en les dates fixades? Ens podem permetre fer aquest viatge?

Una solució transversal

El que acabem d’exposar podria induir a què alguna gent de l’ensenyament es plantegés oferir a l’escola una assignatura de sentit comú. Seria un error immens! No podem seguir traspasant a les escoles programacions cada cop més complexes i àmplies.

L’aprenentatge del sentit comú ha de ser transversal: que en cada disciplina escolar es tingui en compte integrar l’anàlisi de si tot allò que es descobreix té sentit o no, si és raonable o no ho és.

Un cas típic en l’educació matemàtica seria prestar una major atenció a veure si tot allò que es calcula pot tenir un sentit, evitant no pocs errors que provenen de no mirar críticament el que surt.

Molta gent exhibeix unes mancances de sentit comú que cal ajudar a compensar. Per això creiem que cal considerar l’interès per l’aprenentatge i la pràctica del sentit comú integrat amb tots els altres coneixements.

Claudi Alsina és matemàtic, catedràtic de la facultat d’Arquitectura de la UPC i autor del llibre ‘El sentido común a su alcance’ (Ariel)

WONG
PERFORMANCE

www.wongsport.com

La legitimitat del poder

L'origen del poder, des de fa segles i fins a l'actualitat, també és un debat filosòfic i ètic.

Ignasi Llobera és doctor en Filosofia
Albert Botta és professor de Filosofia i Ètica

IGNASI LLOBERA

Democràcia i drets fonamentals

D'on surt el poder polític? Què és el que fa que el poder sigui legítim? Per què hem d'obeir les lleis i l'Estat? John Locke, al *Segon tractat sobre el govern civil* (1690), es fa aquestes preguntes i mira de respondre-les. En primer lloc, té clar que el poder polític surt dels humans (i no de Déu, com molts abans que ell havien defensat). En aquesta línia, Thomas Hobbes defensa que governa el més fort: governa qui s'imposa als altres mitjançant la força i la violència. Però Locke rebutja aquesta opció per ser pròpia de les bèsties. O com diria Unamuno: "vencereu, però no convencereu". No és el mateix guanyar el poder per la força que governar legítimament.

Locke proposa una altra teoria: el poder polític té l'origen en un pacte que fem lliurement, en el qual sacrificuem una part de la nostra llibertat i ens comprometem a complir el que dicti la majoria. Per tant, el poder és legítim quan sorgeix del pacte que hem fet i justament per això l'hem d'obeir: perquè ens hi hem compromès lliurement.

Però atenció, això no ens portaria a una dictadura de la majoria? La majoria pot imposar el que vulgui a la minoria? Seria molt perillós. Segons Locke, la majoria pot decidir sobre un munt de coses, però sempre respectant els drets fonamentals de totes les persones (que segons l'autor són la vida, la salut, la llibertat i les possessions). Potser hauríem d'actualitzar-ho parlant dels drets fonamentals individuals i col·lectius, com per exemple la Declaració Universal dels Drets Humans.

Amb això, Locke ens ha conduït fins al que Bernard Crick anomena 'democràcia moderna', que és la unió de dues idees: el poder polític sorgeix de la voluntat dels ciutadans i els drets fonamentals han de ser respectats. Aquestes semblen dues condicions necessàries perquè el poder sigui legítim. O dit a l'inrevés: si el poder no compleix alguna d'aquestes condicions, llavors potser no serà legítim. I si no és legítim, per què l'hauríem d'obeir?

“Segons Locke, la majoria pot decidir sobre un munt de coses, però sempre respectant els drets fonamentals de les persones”

ALBERT BOTTA

Ètica i legitimitat política

De la base ètica de la legitimitat política no se'n parla. Règims polítics i Estats que malden per a presentar-se com a legítims apel·len a la seva legalitat. Tanmateix, legitimitat i legalitat no són equivalents. Un règim polític pot usar el terme legitimitat i no ser-ho (per exemple, el Franquisme). Aquí ve a tomb la tesi de Trasímac: "La traïció mai prospera, perquè si prospera ja ningú l'anomena traïció".

Com funciona la política? A *El Príncep* (Maquiavel), el fi justifica els mitjans. Per a descripcions més actuals vegi's *Qui domina el món?* (Chomsky), o *La gran transformació* (Karl Polanyi). A *Política malgrat tot* (Josep Burgaya) es remet a les "portes giratòries" de l'Estat espanyol, i a la noció de capitalisme corrupte (Friedman, *Crony capitalism and free market*). Quotidiana amoralitat de la pràctica política, *establishment* (casta que viu del BOE?), i jutges d'imparcialitat incerta. Abans l'Atenes que es deia democràtica condemnà Sòcrates. Avui, independència de poders a la Montesquieu i judicis polítics?

El divorci entre ètica i política (i ètica i economia) fa proposar a Francesc Torralba *La revolució ètica*: cal capgirar el descrèdit de la política i la desafecció ciutadana. Semblantment, Marina Garcés etziba el "no us creiem!" als gestors públics deslegitimats i en la *Nova il·lustració radical* reprèn l'ideal kantià de la ciutadania major d'edat. El garbuix d'informació/desinformació barreja veritat i *fake news*. Així, la descripció científica de la crisi climàtica va en paral·lel al negacionisme i als relats fabulats dels problemes del món. Fan tàndem l'*establishment*, el poder, o aquells que en volen més, i certs *think-tanks* (qui paga voluntats *influencer*?).

Això prou els va bé a la gent en minoria d'edat culpable, passiva, acrítica, anesteziada, i desmoralitzada. "No us creiem!" és la consciència de l'engany, del frau de legitimitat, i l'apel·lació a la (re)acció ètica de l'opinió pública.

"Abans l'Atenes que es deia democràtica condemnà Sòcrates. Avui, independència de poders a la Montesquieu i judicis polítics?"

**SABONS, DETERGENTS
I PRODUCTES DE NETEJA**

**FET A MATARÓ DES DE 1889
LES MARQUES DE QUALITAT
AL SEU SERVEI**

www.codina.es

FELIU
CORREDORIA
D'ASSEGURANCES

Assegurances
amb valor afegit

C/ del Parc, 46.
08302 Mataró
T. 937571739

www.assegurancesfeliu.cat

ELS VALORS DE LES RELIGIONS

Lubna de Còrdova i la Gran Biblioteca

Aquesta musulmana va ser traductora, bibliotecària, copista i la impulsora de la famosa biblioteca de Medina Azahara, va treballar al costat de jueus a favor de la cultura i va fer classes als nens més desfavorits.

REDACCIÓ

En una època en què la majoria de la població era analfabeta, una dona, Lubna de Còrdova, va ser nomenada conservadora de la Gran Biblioteca de la ciutat andalusa. De la seva vida se'n coneixen pocs detalls. Se sap que va néixer en una família cristiana esclava que treballava al palau d'Abderraman III (931-961), primer emir omeia de Còrdova, ciutat que a finals del segle X vivia una època de màxima esplendor.

Gràcies a la seva intel·ligència, va aconseguir un lloc de copista i després d'organitzadora de la biblioteca del palau. El seu ascens professional va continuar: va ser nomenada secretària personal d'Alhaken II –qui li va concedir la llibertat– i, finalment, conservadora de la Gran Biblioteca de Còrdova, una de les més importants de l'època amb cinc-cents mil exemplars. Tenia tot el saber de la ciutat sota la seva responsabilitat.

Se sap que tenia coneixements de gramàtica, cal·ligrafia, càlcul, geometria i mètrica àrab. En aquest càrrec va traduir, reproduir, escriure i comentar diversos manuscrits i llibres. I, conjuntament amb Hasdai ibn Shprut, impulsor de l'Edat d'Or de la cultura jueva a Espanya, encara va tenir temps de crear un nou centre, la Biblioteca de Medina Azahara, ciutat musulmana als afores de Còrdova construïda entre els anys 936 i 976.

Cal dir que en època d'Alhakén II (961-976) les dones musulmanes van jugar un gran paper en el foment de la cultura. Segons les cròniques, més de 170 dones lletrades, s'encarregaven a la ciutat de la

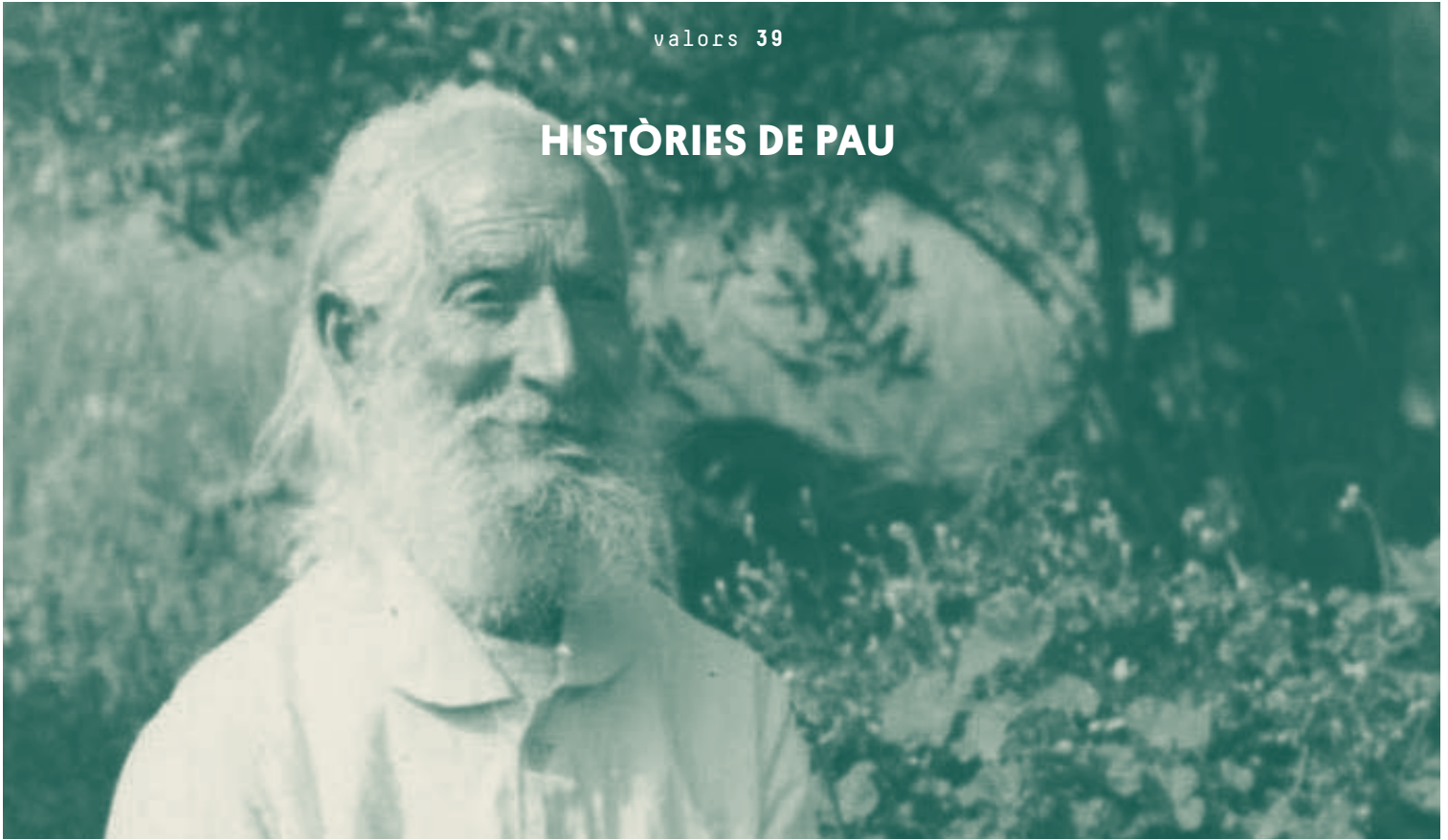
còpia de llibres. Entre les activitats de Lubna també s'hi inclou fer classes als nens més desfavorits d'al-Àndalus –expliquen que pels carrers de la ciutat la seguien recitant les taules de multiplicar– i viatjar a diverses ciutats del Pròxim Orient (El Caire, Damasc o Bagdad) amb la voluntat d'aconseguir noves obres per a la biblioteca de Còrdova.

Malauradament, molts dels llibres recopilats per Lubna van ser cremats a la mort d'Alhakén II per ordre del visir Almansor, regent de l'hereu que aleshores només tenia onze anys, qui va considerar que molts dels llibres anaven contra la religió. Les dades suggereixen que Lubna de Còrdova, dona de mentalitat oberta, defensora i promotora de la cultura i de la interreligiositat, va acabar refugiant-se en un palau de Carmona (Sevilla), on suposadament va morir el 984.

FÀTIMA, UNA ALTRA BIBLIOTECÀRIA

Una gran amiga de Lubna va ser Fàtima, d'ella encara se'n coneixen menys dades personals. Només se sap que era copista i cap dels bibliotecaris de la cort d'Abderraman III. I, a part de ser experta en gramàtica i poesia, va crear un sistema de classificació i catalogació d'obres que incloïa el títol, la temàtica i la ubicació.

HISTÒRIES DE PAU

La Llum de la Selva

El missioner català Isidre Nadal, fundador del Jardí de l'Amistat de Sabadell, va ser exemple de noviolència i de serenor personal.

XAVIER GARÍ DE BARBARÀ

Xavier Garí de Barbarà és doctor en Història i professor de la UIC

Llum de la Selva era el sobrenom d'Isidre Nadal Baqués, que va néixer cap al 1877 a Barcelona i morí el 1963 als voltants de Sabadell. Llum era un home original, alternatiu, ermità, místic i pacifista, que va créixer en els horts de Montjuïc i va treballar fins que començà la urbanització per a l'Exposició Internacional de 1929. Va ser llavors que Nadal, amb la seva companya, es traslladà a les afores de Sabadell, on s'establí i adquirí les terres de Can Rull, la perifèria de la capital vallesana. Hi plantà arbres i tot tipus de vegetals, construï la seva casa i creà un lloc natural de trobada amb persones que passaven per allà o l'anaven a buscar expressament. En aquell indret s'hi practicava la solidaritat, la sostenibilitat ecològica i la participació, a través de la Granja Natura que després anomenà "Jardí de l'Amistat". Nadal trobava en la naturalesa la font

d'inspiració per a la Pau entre pobles i persones, i esdevingué també una referència clarament contrària a la dictadura franquista. Per als veïns i veïnes de Sabadell que el van conèixer, parlar de noviolència era parlar d'Isidre Nadal. La seva experiència en el seu Jardí de l'Amistat era un model de com les persones es podien relacionar amb l'ecologia urbana, l'alimentació sobre l'àmbit de proximitat i les formes d'autogestió social. Els postulats de Llum de la Selva tenien com a finalitat l'autosubsistència a partir de colònies agràries i artesanals, i després passar a un règim de vida espiritualista basat en l'estudi de la naturalesa i del cosmos, sense la mediació dels diners. Durant els anys, i malgrat els canvis de la ciutat, van ser moltes les persones de la ciutat, i també d'altres vingudes de fora, que es van acostar a Llum de la Selva per conversar, compartir un dinar, meditar o practicar algun esport. El que més atreïa a la gent de Llum era justament la serenor i la pau espiritual que emanava, així com la seva predicació senzilla i autèntica de la pau universal. Morí de gran i marxar tal i com va viure: en pau i amb molta pau. Llum de la Selva fou un cas singular de pacifista espiritual i social a Catalunya, que va viure com a ermità prop d'una gran ciutat, i que propagava un estil de vida que ell feia realitat. La seva vivència personal profunda la basava justament en la pau entre les persones, amb la naturalesa i sobre el món sencer.

EL CONTE

ANNA QUEIXALÓS

Il·lustrat per

JAVIER BUSTAMANTE

Sabates noves per a la Rita

Començava la tardor i els carrers de la ciutat es tenyien de càlids ocres. Les voreres estaven cobertes de fulles i les branques dels arbres quedaven nues. La Rita havia destinat aquell matí de dissabte per anar a comprar unes sabates noves. Les seves passes la van dirigir cap a la sabateria del barri. La Rita va mirar l'aparador.

Una nostàlgia, empolgada de talc, es va endinsar dins seu quan va observar uns petits peücs blancs de ganxet. Embellidors de peuets tendres plens d'innocència, testimonis de les primeres petjades temptejants de futurs atletes, participants en una carrera d'obstacles permanent... Un dolç somriure es va instaurar al rostre fins que els ulls la van conduir a unes ballarines que duïen una tira grana de banda a banda. Les ballarines! Les sabates femenines per excel·lència de l'aprenentatge, de la curiositat i de la formació. Són companyes de saltar a corda i de jugar a gomes, presents també a les cerimònies i a les festivitats durant els primers anys d'immaduresa. Supporten corredisses d'esbarjo i s'utilitzen per fer curses els matins camí de l'escola.

Els llavis de la Rita s'estrenyien com els d'un vailet després d'haver fet una malifeta. Li va durar fins que va veure unes extremades i vertiginoses sabates de saló, atrevides i descarades, inexpertes conductores, propenses a trepitjar per camins nous, espectadores d'amors i desamors, de rialles i plors, convertides en camarades de festes nocturnes i en botxins de turmells al passejar per carrers empedregats.

Els ulls se li van il·luminar tot iniciant un joc de mirades seductores, plenes de sensualitat, fins que va veure a l'aparador el calçat dels últims dies de la cursa de la vida. Aquelles sabatilles es reconvertien

en sabates lleugeres i suaus, plantofes tancades fins els turmells, de formes amples i puntes arrodonides, abrics per a peus cansats amb galindons pronunciats i dits deformats, on el negre deixa de ser elegant convertint-se en un tètric fantasma del futur, aptes per a valents corredors amb molts quilòmetres a les espatlles. Un calfred va recórrer el cos.

Al seu costat va aparèixer una silueta masculina. Era en Miquel, a qui coneixia des de l'escola bressol. Havia crescut sense complexos, pràctic i rutinari, convertint-se en un llibre obert sense enrevessades fórmules d'àlgebra. En Miquel era de costums consolidades i previsibles. No havia canviat gens, tan sols havien desaparegut de la seva vida les genolleres cosides als pantalons. La Rita i en Miquel es van saludar amb preguntes protocol·làries. Al cap d'una estona, ell va entrar a la botiga:

—Les Adidas blanques amb un 45, si us plau.

En dos minuts havia desaparegut de la sabateria. La Rita va entrar vint minuts més tard i va dir:

—Em podria deixar provar els mocassins de taló ample, de dos centímetres d'alçada amb punta arrodonida, que són de vellut, de color caldera i decorats amb dues borles, si us plau? De pas em treu les botes marrons folrades per dins d'estil *cowboy* i també aquelles precioses sandàlies negres de xarol.

A la Rita encara li quedava molta cursa. No obstant, les seves passes ja no tenien tanta pressa i eren solides i un punt presumides. Després d'emprovar-se els tres parells, es va acomiadar:

—Gràcies, m'agraden molt, però tornaré el proper dissabte per si arriben models nous.

Una secció elaborada
en col·laboració amb

IMATGE EN CREIXEMENT

“Treure el cap? Vanitat? Cap o líder? El cert és que tot depèn dels altres... però inevitablement sempre hi ha qui treu el cap. Indispensable o ens és més còmode deixar fer?”

Miquel Lleixà

El fotògraf Miquel Lleixà publica cada dia al seu compte d'Instagram una instantània on introdueix reflexions adreçades al creixement personal.

LLEGEIX L'ACTUALITAT DES
DEL PRISMA DELS **VALORS**

Tot el que t'interessa, ho trobaràs a iQUIOSC.cat

iQUIOSC.cat és el quiosc digital amb la més àmplia oferta de mitjans de comunicació en català. Diaris, revistes, premsa comarcal de pagament i gratuïta al teu abast a www.iquiosc.cat

Descarrega't l'aplicació gratuïta* al teu mòbil o tauleta i emporta't amb tu més de 200 publicacions per llegir quan vulguis i on vulguis.

Els mitjans del país t'ho posen fàcil, fes-te d'**iQUIOSC.cat**

*App disponible per iPad/iPhone (iOS6 o superior) i Android (4.1 o superior)

